

LIPE ORA SIRIMU Pe Wendo Ombá Mele Kirasini Jono Ou LIPE ORA SIRIMU Bokumu

Bokumunge Ungu Pulu Mare

I bokumu ye Jonone torumu (1:1,4,9, 22:8). Nalo Jono temonje? Yembo awisilini pilkulie 'I ye Jono yu Yesusini "Nanga kongonomo tende-paa." nimbe lipe mundorumu yemanga ye Jono.' ningu pilimele (Mateyu 10:2). Aku liemo Temane Peangamo kinie pepá yepoko kinie i bokumu kinie ye telumuni torumu.

Jonone i bokumu torumumunge ungu pulu te i-sipe: Romo ye paa awili kumbine Sisamone nimbendo: "Pulu ye te molio kene nokolio yembomane pali na kapi ningu popo tangi." nimbe ungu te nimbe panjerimu. Nalo Juda yemboma kinie Kirasinge yemboma kinie enonga Pulu Ye telu mindi 'Pulu Yemo' ningu popo toko kapi ningu imbi liku ola mundundoringimunge "Sisamo paa naa popo tomolo. Molo." niringi. Kirasinge yembomane "Molo." niringimunge Romo gapomanomone enonga yembo awisili mindili sipe ka sipe eno tepa kenjerimu. Jono kepe nomune kolea kanga te lierimu akune ka sipe panjerimu. Akune pepalie i bokumu torumu (1:9).

Jonone pepá torumu ungume yuyu konopuni pilipelie naa torumu. Yesusini yu lipe ora sirimu ulume kanopalie pepá torumu (1:10-11). Kanu ulu kanorumumenga ulu mare olio naa molamili ou sike kamu wendo orumunje, naa pilimolo. Ulu mare sike pe wendo ombánje (1:1). Nalo ulu mare kinie mele mare kinie kanorumu akume sike melema molonje. Ungu ikoma perimu. Ungu paa awisili ungu iko torumu, akumenga ungu pulumu yembo marene ungu awisili kerepale nilimele.

Kurumenga nomi Setene yu sike tondolo pulimo nalo yunge tondolomo manie purumu pumbe; Pulu Yemonga Sipisipi Walomonga tondolo olandopamo sike paa pelemo pembamo.

Pulu Yemonga opa-puluema wendo onge, umbune mare sike wendo ombá nalo Yesusi sike walse omba Setene kamu-kumu topa manie mundupe yunge yemboma lipe meli pumbela, yu kinie pea kamu molopo kondomolo. ‘Akumu pilkulie Kirasinge yemboma Yesusi tondolo munduku ambolko molko, ungu talo pea naa pilku, ungu sikemo munduku siye naa kolko, taka liku molangi.’ nimbe pepá torumu. Ungu mare i-siku kanoko pilieni: 2:10, 3:10; 2:13, 6:9; 2:14-15.

Pulu Yemo Yesusiselo kapi ningu elonga imbi liku ola mundundoringi ungu awisili molemola. Umbu-ungune topele tomolondo pererimulu nalo ungu paa peangama. Paa kanokolie aku sikula elo kapi ningu imbi liku ola mundundeyo! I ungume kanangi: 4:8,11, 5:9-10,12,13 ekendo, 7:10,12, 11:15,17-18, 12:10-12, 15:3-4, 16:5,7, 19:1,5-7.

Ungu pulu pokore boku ambolkonomonga alsena anjokondo “24. laip”, “44.3. Pulu Yemonga Sipsip Walomo” molemo.

Ya ungu pulumu pora nikimu.

*Kolomongo Awili 1-3 KIRASINGE YEMBO TALAPE YEPOKO
PAKERA MOLORINGINE JONONE PEPÉ TOPA MUNDORUMU
UNGUME*

1:1-3 Boku Tombando Pulu Polopa Torumu Ungumu

¹ Pe wendo ombá mele Pulu Yemone ‘Yunge kende-mande yemboma piliengi!’ nimbe Yesusi Kirasi lipe ora sirimu mele inie molemo. ‘Olio piliemili.’ nimbe Yesusi Kirasi yuni yunge angellomo na yunge kendemande ye Jono molorundune lipe mundorumu. ² Nane kanorundu mele pali nimbu para sikiru. Pulu Yemonga ungume kinie, Yesusi Kirasini “Pulu Yemone nilimo ungume sike ungume.” nilimo mele kinie, lipu ora sikiru.

³ Pe wendo ombá mele ibokune nimbe silimo yemboma pilku molangi mele kanoko ningu singe yemboma kinie, bokune molemo ungume konopune mondoko pilimele

yemboma kinie eno malo. Nambemune, ulu wendo ombá nilimoma nondopa wendo ombámonga kanu yemboma eno malo.

1:4-8 Jonone “Molko Kondaa.” Nirimu Ungumu

⁴ Eno kolea Esia poropinji Kirasinge yembo talape* yepoko pakera molemelena na Jonone i pepámo topo sikiru.

We kondo kololi ulu pulumu kinie konopu pe nili ulu pulumu kinie eno kinie pepili. Ou molorumu, kinié molemo, pe ombá Pulu Yemone† aku ulu puluselo sipili. Kanu yemo molopa koleama nokolemo koleana wendo olemele mini yepoko pakerane aku ulu puluselo siengila.‡

⁵ Yesusi Kirasi, Pulu Yemonga ungume kolo naa topa sumbi sipe nimbe silimo yemo, yembo kololime lomboroko ola molonge yembomanga yu kumbi lepa lomboropa ola molorumu yemo, ma koleana pali molemele ye nomi awilimenga ye nomimu molopa nokolemo ye nomi paa awilimu, yuni aku ulu puluselo eno sipilila.

Olio konopu mondolemo yemo, yuni yunge meme ‘olionga’ nimbe ondo lenderimu mememone olionga ulu pulu kerime ‘Manie pupili.’ nimbe kulu tondopa,⁶ ‘Yunge Lapa Pulu Yemonga kongonomo tendangi.’ nimbe ‘Olio yu-kinie melema nokopo molopo, Pulu Yemo popo tondoli yemboma§ molangi.’ nirimu yemo,* yunge imbimu taki-teki paa ola molopa, yemboma nokomba tondolomo yu-kinie kamu-kumu pepa mindi pupili. Aku sipe wendo opili.

⁷ Kaname! Yu kupena molopa ombá tepa molemo.

* 1:4: bokumunge alsena anjokondo “43. sios”. † 1:4: inie anjokondo 1:8, 4:8, 11:17, 16:5, Wendo Oringi 3:14-15. ‡ 1:4: inie anjokondo 1:16, 3:1, 4:5. § 1:6: bokumunge alsena anjokondo “34. pris”. * 1:6: Wendo Oringi 19:6, Ou-Pita 2:9, inie anjokondo 5:10.

Ombá kinie yembomane pali enonga mongone kanonge.
Yu toko kondoringi yembomane kanongela.

Yu ombá kinie

ma koleana yemboma pali kola awili teko tenge.

Sike aku sipe wendo ombá.

Aku sipe wendo ombá.

⁸ Tondoloma pali yu-kinie pelemo Pulu Ye Awilimuni nimbendo: “Na ou kumbi lepo molorundu pe akilipu molombo yemo.” niki mu.† Kanu Yemo yu kinié molemo mele ou molorumu, pe ombá yemo.‡

1:9-20 Jonone Kirasi Kanorumu Temanemo

⁹ Na enonga angenu Jono, eno-kinie olio Yesusinge yemboma molemolomonga mindili nombo umbune mele-molo. Mindili molo umbune te wendo olemo kinie ‘Olio mindilime we namili.’ nimbu tondolo mundupu molopo, olio Pulu Yemo ye nomi kingimu molopa nokolemo talapena§ molemolo yemboma. Na Pulu Yemonga ungume yemboma nimbu sipu, Yesusinge temanemo topo siliomonga na ka siku nomu-kusana sukundu ma kanga lemo akumu ‘Kolea Patemosi’ nilimele akune ka siku mengo oringi molio. ¹⁰ Awilimunge wale te wendo orumu kinie* Mini Kake Telimuni na molorundune omba na ambolorumu kinie nanga bulkundu ungu tondolo te,

† 1:8: Giriki ungune kinie Ingillisi ungune kinie enonga ABD allipapete lleta pilkulie kumbi lepa lletamo kinie akilipe lletamo nimbe molemo. Umbu-Ungune aku telemelanje “Na A kinie Y kinie molio.” nimbu tolemela nalo yembo awisili imbi naa kanoko ABD naa pilkulie akumunge pulumu naa pilimela. Iungumu 1:8,17, 21:6 Pulu Yemone nimbe, 22:13 Yesusini nirimu. 1:17, 2:8, 22:13, 21:6 kananila. ‡ 1:8: yakondo 1:4*. § 1:9: bokumunge alsena anjokondo “20. kingdom”. * 1:10: Lipe Mundorumu Yema 20:7 wale melenje. Aku liemo Koro Awili Sande te.

biyukele mele, pilierindu. ¹¹ Aku ungu nirimumuni nimbendo: “Nu mongone kanoni mele pepána tokolie Kirasinge talape yepoko pakera, Epesasi kinie Simena kinie Pekamame kinie Tayataira kinie Sadisi kinie Pilladepia kinie LLadosia kinie, aku taonomanga Kirasinge yembo talape molemelemanga pepá toko mundeni.” nirimu.

¹² ‘Nawene nikimunje?’ nimbu bulkundu topele topo kanorundu kinie kou-gollone teli tepe-llame yepoko pakera lierimu kanorundu. ¹³ Kanu llamema lierimu suku-singine ye te angilierimu, yu mana ye none teli te,† yu ye nomi telemele mele wale-pakoli sulu te pakopa kimbu aki topa, kou-gollone teli kako te luwine torumu. ¹⁴ Yunge pengemo kinie penge indi pali paa kake telimu, yu kongi sipisipimenga indi kinie‡ kalopera kinie akuselo kake telemo mele terimu. Yunge mongoselo tepe mele tondolo pa terimu. ¹⁵ Yunge kimbuselo kou-kopa tepena kalemele kinie§ tondolo pa telemo mele pa terimu. Yunge ungumu no topa ungu nilimo mele ungu nirimu. ¹⁶ Yunge ki umbukundu kombukandipi yepoko pakera ambolorumu. Opa teli lou-pulse ekendo ekendo pea ne nolimu yunge kerena perimu.* Enane tondolo mongo takele telemo mele yunge kumbikeremo aku sipe none terimu.

¹⁷ Nane yu kanorundu kinie na yembo kololi none telimu yunge kumbikerena sumbi sipu tamalu perindu. Kanu kinie yuni yunge ki-umbukundu na ambolopalie nimbendo: “Nu pipili naa kolou. Na Kumbinemo Pe

† 1:13: bokumunge alsena anjokondo “32.3. Pikinini Bilong Man”.

‡ 1:14: Kongi sipisipi kurumulumenga indi kalaro molemo kinie sike kurumulu molo kake naa molemo, nalo sipisipi te ambolko kangine nondopa indimunge pulumu kanokolie ‘Akumu paa kake, kalopera mele lemo.’ ningu kanolemela. § 1:15: Kou-kopa lakoko kalemele kinie akumu no a lepa kariy pa gall si mele paa tondolo pa telemo. *

1:16: inie anjokondo 2:12,16.

Akilipemo.† 18 Na Konde Mololimu. Ou sike kolorundu nalo kinié na kamu konde molopo mindi pulimu molio kanumu. Na kololi ulu pulumu kinie kololi yembomanga koleamo-selonga‡ kimu ambolio.

19 “Akumunge nu kanokono mele temanema pepána tani. Ulu kinié wendo olemoma kinie pe wendo ombá ulume kinie pepána tani. 20 Kombukandipi yepoko pakera kinie kou-gollone teli tepe-llame yepoko pakera kinie kanonu akume ungu iko mele akumenga ungu pulumu isipe: Kombukandipi yepoko pakera nanga ki-umbukundu ambolundu akume na Kirasinge yembo talape yepoko pakeranga angelloma;§ tepe-llame yepoko pakera akume Kirasinge yembo talape yepoko pakera.”
┌nirimu.└

2

2:1-7 Epesasi Taono Kirasinge Yemboma Nimbe Mundorumu Ungumu

1 ┌Aku yemone aku nimbelie pe nando nimbendo:└

“Epesasi taono Kirasinge yembo talapemonga* angellomondo† pepá toko i siku ningu mundoyo:

“Ye kombukandipi yepoko pakera ki-umbukundu ambolopa, kou-gollone teli tepe-llame yepoko pakera lemona andolemo yemone ‘yundu nieni.’ nimbu,

† 1:17: inie 1:8* ‡ 1:18: inie anjokondo 6:8, 20:13-14. § 1:20: Sike angelloma molo talapema molo talape yepoko pakera nokoringi tapu ye yepoko-pakeranje? ‘Angello’ nilimolo akumunge pulumu kolea tenga pupe enonga ye awilimunge ungume pupe nindilimo molo pupe kongono tendelemo yemo. * 2:1: kolomongo awili 2-3 wale awisili pea, bokumunge alsena anjokondo “43. sios”. † 2:1: 2:2* Angellomanga ungu pulu te yando 1:20. Ya angellomo nirimu nalo yembo talapemo nokorumu yemondo manjipe naa nirimu. Kirasinge yembo talapemando pali nirimu.

nimbu mundukuru: ² Nuni‡ teleno mele pali na kanolio. Kongonomo tondolo munduku teko, umbunema wendo olemo kinie munduku siye naa kolko tondolo munduku molemele mele§ kanolio. Ulu pulu keru telemele yema kanoko paa keru kanoko telune andoko naa molemele mele kanoliola. Ye marene “Olio Yesusini lipe mundorumu yema* molemolo.” nilimele nalo kolo tolemele yema nuni ‘Sikenje.’ ningu apuruku pilku kanokolie ‘Eno kolo tokomele.’ ningu kanoleno mele kanolio. ³ Nanga imbimu ambolenomonga† yembomane nu teko kenjilimele nalo nu kanu umbunema we mengo nanga kongonomo siye naa koleno akumu na kanolio.

⁴ “Akumu peanga nalo nane nu kinie ungu te pelemomo niembo: Nuni ou pulu polko na mondoko pilkulie paa konopu mondorunu mele kinié aku siku na konopu naa mondoleno. ⁵ Ou-pulu-pulu na konopu mondoko nanga ungumu ambolorunu nalo kinié siye telemo mele pilku konopu alowa teko, ou terinu mele pilku altoko aku siku teani. Molo aku naa tenu liemo nu molonine ombolie nunge tepe-llamemo lemo koleana wendo limbo. ⁶ Nalo ulu peanga te telenomone nu lipe tapondolemo: Nu ye Nikollasi lombili pulimele yembomane telemele ulume‡ paa kanoko keru kanoleno. Nane kepe Nikollasinge talape yembomane telemele ulume kanopo keru kanoliola.

⁷ “Yembo te komu angilimbemone Mini Kake Telimuni

‡ 2:2: inie 2:1**. § 2:2: inie 2:19. * 2:2: bokumunge alsena anjokondo “1. aposel”. † 2:3: 13 bokumunge alsena anjokondo “28. nem”. ‡ 2:6: inie 2:15. Kanu yembomane pilkulie ‘Kirasi kinie umbu yembomane popo tolemele melema kinie lipu tere lepo pilimolo kinie uluri molo.’ ningu Kirasinge yembo talapena molko umbu yembomane anjeringi we melema kepe kapi ningu popo toko, wa ulu kerinele teringi. ‘Kirasinge yemboma molemolomonga aku sipu temolo kinie umbune te naa pemba.’ ningu pilieringi.

Kirasinge yembo talapemando nimbe sikimu ungumu piliepili. Yembo te enge nimbe opa puluemo kamu topa manie mundumbemo ‘Alieli molopa mindi puli ulu pulumu pelemo unjomonga mongoma nopili.’ nimbo. Aku unjomo Pulu Yemonga poniena angilimo.”[§] ningu pepá toko Epesasi yembomanga nokolemo angellomo sieni.”
 1nirimu.1

2:8-11 Simena Taono Kirasinge Yemboma Nimbe Mundorumu Ungumu

⁸ “Simena taono Kirasinge yembo talapemonga angelomondo* i siku pepá toko mundeni: “I ungu tokoromo ou kumbi lepa molorumu pe akilipe molomba yemonga† ungumu. Ou kolorumu pe lomboropa ola molorumu we molemo akumuni iungumu nimbe mundupelie nimbendo:

⁹ “Eno mindili nongo koropa pupili molemele mele kanolio. 1Sike kangikundu koropa pupili molemele nalo konopukundu kamakoma molemele.1‡ Yembo marene ‘Juda yemboma molemolo.’ nilimelemanen enonga ungu taka tondoko ungu bulkundu nindilimele mele kanolio. Kanu yemboma paa sike Juda yemboma molo. Eno 1kurmenga nomi1 Setenenga talapena molemele yemboma.§

§ 2:7: Ou Pulu Pulu 2:9, 3:22-24. Adamene terimumunge Pulu Yemone olio pali kanu unjo mongoma ‘naa nangi.’ nirimu. Nalo yunge koleana pumolo yemboma ‘nangi.’ nimbé. Inie anjokondo 22:2,14,19, LLuku 23:43, Pe-Korini 12:3; bokumunge alsena anjokondo “24. laip - diwai bilong”. * 2:8: inie 2:1*. † 2:8: inie yakondo 1:17. ‡ 2:9: Eno sike koropa pupili moloringinje nalo Yesusi pea tapu toko moloringimunge eno kamako mele moloringi. Aku nimbe nirimunje? Ya koropa pulime kamakoma moloringi nalo anjo 3:17 kamakoma koropa pupili moloringi. § 2:9: inie anjokondo 3:9, Jono 8:37-47, Romo 2:17-29. Ou Juda yemboma sike Pulu Yemonga yemboma moloringi nalo pe mare Pulu Yemonga ungumu munduku siye kolko naa pilieringi-ne eno sike Juda yemboma naa moloringi.

¹⁰ Eno mindili nonge mele pilku mini-wale naa mundengi. Depelemone* eno yembomanga mare ‘Na munduku siye kolangi.’ nimbe ka ulkena panjimbe kinie wale rureponga talo eno mindili nonge. Pe na munduku siye naa kolko nanga yemboma molkolie kamu kolongi liemo nane ‘Eno mele kaloli siembo.’ nimbu alieli molko kondoko mindi punge ulu pulumu simbo.†

¹¹ “Yembo te komu angilimbemone Mini Kake Telimuni Kirasinge yembo talapemando nimbe sikimu ungumu piliépili. Enge nimbe opa puluemo kamu topa manie mundumbe yembomo ‘Yemboma wale talo siku kolangi.’ nimbo kinie‡ yu-kinie ulu te paa naa pemba.” ningu pepá toko Simena yembomanga nokolemo angellomo sieni.”
┌nirimu.└

2:12-17 Pekamame Taono Kirasinge Yemboma Nimbe Mundorumu Ungumu

¹² “Pekamame taono Kirasinge yembo talapemonga angellomondo§ i siku pepá toko mundeni: “I ungume opa teli lou-pulse ekendo ekendo ne molemomo nosipe molemo yemonga ungumu topo mundukuru: ¹³ “Nu moleno koleamo na pilkiru. Nu Setene ye nomi kingi molopa nokolemo koleana moleno. Nalo na ambolko kondoko, na mondoko pilierinu mele ‘Naa piliembo.’ ningu na munduku siye naa kolorunu. Nanga ungume pipili naa kolopa yemboma nimbe sirimu ye Andipasi enonga kolea Simena, Setene akune nokopa molemo kolea kanune toko kondoringi wale kinie kepe na munduku siye naa kolko

* 2:10: Setene kanumu; bokumunge alsena anjokondo “9. devil”. † 2:10: bokumunge alsena anjokondo “24. laip”. ‡ 2:11: akumu ungu iko mele. Tepena topa mundumbe; inie anjokondo 20:14, 20:6, 21:8. § 2:12: inie 2:1*.

‘Kirasi yu awilimu molo.’ ni naa nirinu.* ¹⁴ Nalo nane nu kinie kanopo keru kanolio ungu mare pelemo, akume isipe: Nuni na Kirasinge yembo nokoleno talapemonga ye mare Bellamene mane sirimu mele tondolo munduku pilku molemele. Bellamene ye nomi kingi Bellake mane sirimu mele isipe: “Nuni ‘Isirele yemboma molko ken-jengi!’ ningi eno kondi toko, we melema ‘Olionga pulu yema.’ ningi popo toko kalemele langime nongo, wa ulu kerinele tenge mele aulke te liku ora sieni.” nirimu.†
¹⁵ Aku sikula nu kinie molemele yembo mare ye Nikollasi lombili pulimele yemboma ungume pilku limele mele‡ aku siku ungume pilku likulie teko kenjiku molemele.
¹⁶ Akumunge nu akumu kanoko keru kanoko konopu alowa teani. Naa tenu liemo nane nu molonine ombo nanga opa teli lou-pulse kerena pelemomone§ nu-kinie ombo opa tembo.

¹⁷ “Yembo te komu angilimbemone Mini Kake Telimuni Kirasinge yembo talapemandu nimbe sikimu ungumu piliepile. Yembo te enge nimbe opa puluemo kamu topa manie mundumbe yembomo nane langi mena* lopi tepa lemomo simbo. Kou kake teli te, akumunge imbi konde te tombo molombamo, yembo te paa manda naa kanopa

* 2:13: Wale mare Romo ye paa nomi kingimuni Kirasinge yemboma ka sipe enondo nimbendo: “‘Romo ye nomi kingimu yu Awilimu.’ ningi kinie ‘Ulsu paa.’ nimbo. Molo ‘Molo!’ ningi liemo ‘Kolangi.’ nimbo.” nirimu nalo marene “Molo! Kirasi yu Awilimu.” niringi kinie topa kondorumu. † 2:14: Kambu 22-24, 31:16, Ungu Manema 23:4, Kambu 25. ‡ 2:15: inie 2:6, 2:6*. § 2:16: inie yakondo 1:16, 2:12. * 2:17: Wendo Oringi 16, Jono 6:30-35.

imbi simbe,[†] kou simbo limbe yembomo mindi kanu imbi tombomo kanopa imbi simbe.” ningu pepá toko Pekamame yembomanga nokolemo angellomo sieni.” ı̄nirimu.ı̄

2:18-29 Tayataira Taono Kirasinge Yemboma Nimbe Mundorumu Ungumu

¹⁸ “Tayataira taono Kirasinge yembo talapemonga angellomondo[‡] pepá toko munduku i siku nieni:

“I ungume Pulu Yemonga Malo,[§] tepe nolemo mele yunge mongomo tondolo pa tepa, kapa konde kariyápa mele mini-mana telemo mele aku sipe kimbu pa telemo ye akumunge ungume. ¹⁹ Nu ulu telenoma kanolio. Nu konopu mondoko, na mondoko pilku, nanga kongono tendeko, umbunema wendo olemo kinie tondolo munduku molko, nu ou terinu mele maniendopa, kinié teleno mele olandopa, akumu nane kanolio.

²⁰ “Aku sike nalo nane nu kanopo keru kanolio mele isipe: Kolo topa “Pulu Yemonga ungu umbu tondole-moma pilipu nimbu silio.” nilimo ambo Jesepele,*

[†] 2:17: “Kou kake simbo.” nirimu akumunge pulumu isipe: Yembo awisilinge langi koyoringi molo maku te tongendo ‘We yemboma naa wangi.’ ningu mako toko ‘Wangi.’ niringi yemboma yu-mele-mele eno kanolemele umbu-kou te siringi. Pe kanu koume mengo puku siringi yemboma “Sukundu waa.” niringi. We oringi yemboma “Molo!” niringi. Kinié enone olio “Wangi.” ningu pep te silimela akumu membo pupu silimela. [‡] 2:18: inie 2:1. [§] 2:18: bokumunge alsena anjokondo “32.2. Pikinini Bilong God”. * 2:20: Ou-Kingime 16:31 nimbe molemo mele isipe: Isirele yembomanga kingimu ambo limbendo kolea lupe ambo te, imbi Jesepele nili, Isimu. Pe Jesepelelene popo torumu melema anjipe popo torumu kinie Isirele yemboma pali yu lombili puku akula teringi. Aku terimumunge Isirele yemboma molko kenjeringi kinie Pulu Yemone eno mindili sirimu. Pe yu tepa kenjerimumunge toko kondoringi temanemo Pe-Kingime 9:22,30-37 molemo. Aku temanemo pilipolie Pulu Yemone ya ungu iko topa “Jesepele” nikimu.

yuni nanga kendemande yemboma kondi topa mane sipelie nimbendo: “Wa ulu kerinele teko, we melemando ‘Olionga pulu yema.’ ningu popo toko langi kalemele langime nonge kinie papu.” nilimo[†] kanu ambomo iri toko “Pu.” naa ningu we molopili siye koleno. ²¹ ‘Yu wapora tolemo mele kanopa keru kanopa konopu alowa tepili.’ nimbu wale mare we molorundu nalo yu ‘Konopu alowa naa tembo.’ nimbe tepa kenjerimu mele we tepa molemo. ²² Akumunge nane ‘Yu kuru awili tepa topili.’ nimbo. Yu pea wa ulu kerinele telemele yema yuni ulu telemoma kanoko keru naa kanoko konopu alowa naa tengi liemo ‘Mindili awili teko nangi.’ nimbola. ²³ Yunge ambolangoma paa topo kondombola. Aku tembo kinie na Kirasinge talape yembomane kanokolie, ‘Nanga yembomane konopune pilimele mele kepe ulu te tengendo konopu mondolemele mele kepe nane apurupe kanopalie, enonga ulu telemelemanga yu-mele-mele mele kalomba.’ ningu pilinge.

²⁴ “Eno na Kirasinge yembo mare Tayataira taonona molko, kanu ambomonga ungu nilimoma yembo marene “Aku ungume Setenenga ungu tondoloma.” nilimele aku ungume naa pilku limele yembomando ungu te nimbo tekero. Umbune te pea ‘eno meangi.’ naa nimbo. Itelu mindi niembo: ²⁵ Eno mele ambolkomelema tondolo munduku ambolko molangi na wambo.

²⁶ “Yembo te enge nimbe opa puluemo kamu topa manie mundupe, nane “Tei.” nilio ungume pilipe tepa molopili walemo pora nimbé kinie nane aku temba yembomo ‘Yembo talapema nokopili.’ nimbu namba simbo. ²⁷ Tatane na ‘Yemboma nokambo.’ nimbe namba sirimu mele yembo kanumu simbo kinie

[†] 2:20: 14 Ou-Korini 10:14-22; bokumunge alsena anjokondo “13. god giaman”.

yuni kanu yembo talapema
 tondolo mundupe nokomba.
 Mane telemele mingime
 kopene tondolo toko nurupulu tolemele mele
 yuni aku sipe enge nimbe nokomba.‡

²⁸ Kombukandipi kolea tangombando ipulueli-ou angilimo akumu kepe yu simbo. ²⁹ Yembo te komu angilimbemone Mini Kake Telimuni Kirasinge yembo talapemando nimbe sikimu ungumu piliepili.” ningu pepá toko Tayataira yembomanga nokolemo angellomo sieni.” ı_nirimu.ı

3

3:1-6 Sadisi Taono Kirasinge Yemboma Nimbe Mundorumu Ungumu

¹ “Sadisi Taono Kirasinge yembo talapemonga angelomondo* i siku pepá toko mundeni:

“Pulu Yemonga mini yepoko pakera kinie kombukandipi yepoko pakera kinie ambolopa molemo yemone ‘Pepá toko mundeni.’ nimbu, nimbu sikiru. Yuni nimbendo:

“Nane nu ulume teleno mele pilipu kanolio. Yembo-mané ‘Nu konde moleno.’ nilimele nalo nu kolko pora sirinu. ² Nu uru naa peli makilku ola molou. Ulu peanga wallo kolte telenoma ‘kamu manie naa pupili.’ ningu aku ulume tondolo munduku altoko tei. Nuni teleno ulume nane kanolio kinie nanga Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo ulume aku sipu mele naa kanolio kene aku tei.

³ Aku kene ungu ou pilku lsinu ungume altoko konopu kimbu siku pilku, pilku liku tenge panjiku konopu alowa tei. Molo altoko nu makilku ola naa molonu liemo na wa

‡ 2:27: Konana 2:9. * 3:1: inie yakondo 2:1.

noli ye te olemo mele kiyengo nimbu nu molonine ombó. Ombó enamo nu naa pilku molani ombó.

⁴ “Aku nalo nunge kolea Sadisi yembomanga mare enonga mulumbalemanga ‘kalaro naa molopili.’ niringi. Eno kanopo peanga kanolio ulume teko molemelemonga mulumbale kake telime simbo pakoko na pea tapu topo molomolo. ⁵ Yembo te enge nimbe opa puluemo kamu topa manie mundumbe yembomo eno mulumbale kake telime simbo pakonge mele aku sipe yu mulumbale kake telimu simbo pakopa molombala, kanu yembomonga im-bimu konde molko mindi punge yembomanga imbime molemo bokune[†] pe pe kepe paa kulu naa tondombo. Tata kinie yunge angelloma kinie enonga kumbikerena yunge imbimu lepo ‘Nanga yembomo.’ nimbo lemo.[‡] ⁶ Yembo te komu angilimbemone Mini Kake Telimuni Kirasinge yembo talapemando nimbe sikimu ungumu piliengi!” ningu pepá toko Sadisi yemboma nokolemo angellomo sieni.” „nirimu.”

3:7-13 Pilladepia Taono Kirasinge Yemboma Nimbe Mundorumu Ungumu

⁷ “Pilladepia taono Kirasinge yembo talapemonga angellomondo[§] i siku pepá toko munduku niени:

“Ye paa sike kake tepa, ulu pulu sikemo yu-kinie pepa, ou ye nomi kingi Depisini yunge yemboma nokopa ‘Paa.’ nirimu kinie puku, ‘Kongono i siku teaa.’ nirimu kinie teringi tondolomo yu kinie perimu mele kanu yemo aku sipe tondolo pepili yunge talape yemboma nokopa yuni kune wendo limo kinie yembo tene manda lloko naa tolemo, lloko tolemo kinie yembo tene manda ki naa limo, kanu yemone ungu te nimbe mundupelie nimbendo:

[†] 3:5: inie anjokondo 13:8, 17:8, 20:12,15, 21:27; bokumunge alsena anjokondo “24. laip - buk bilong”. [‡] 3:5: LLuku 12:8. [§] 3:7: inie yakondo 2:1.

⁸ “Nane nu ulume teleno mele pilipu kanolio. Kána! Nu molenona ombo kune te wendo lindu kanumu* yembo tene manda pipi naa simbe. Kanolio kinie nunge enge wallo kolte mindi pelemo nalo nanga ungumu munduku siye naa kolko, nanga imbimu teko naa kenjiku ‘Yu naa pilio.’ naa nilino.† ⁹ Yembo mare “Juda yemboma molemolo.” nilimele nalo kolo tolemele. Eno Juda yemboma molo, eno ıkurumenga nomiı Setenenga talape molemele yembo‡ kanume ‘Nunge kumbikerena ongo tamalu pekolie ‘Nane nu sike konopu mondolemo.’ niengi.’ nimbo. ¹⁰ Nane ‘Nu enge ningu nanga ungume munduku siye naa kolou.’ nilio mele teko molenomonga ulu umbunema koleamanga pali wendo ombá kinie nane nu lipu tapondombo. ‘Mana yemboma enge ningu molemelenje.’§ nimbe kanombando umbune kanume wendo ombá.

¹¹ “Na nondopo ombó tekero kene nu amboleno melema tondolo munduku ambolko moloyo. Nunge mele kaloli nosindiliomo ‘yembo tene lupe naa lipili.’ ningu aku siku teko moloyo. ¹² Enge nimbe opa puluemo kamu topa manie mundumbe yembomo nanga Pulu Yemonga ulke tembelemonga ulke simu mele ‘angiliepili.’ nimbo. Kanu kinie yu altopo ulkemo mundupe siye kolopa penando manda naa pumbe. Nanga Pulu Yemonga imbimu kinie, nanga Pulu Yemone kolea awili Jerusalleme konde temba Pulu Yemo molemo mulu koleana lepa manie ombámonga imbimu kinie, nanga imbi kondemo

* 3:8: Yu nambe-embanje nimbe Yesusini kune lsimuye? ‘Nanga kongono tendani.’ nimbe aulke akisinderimu molo ‘Pulu Yemo ye nomi kingimu molopa nokolemo koleana pupili.’ nimbe kune wendo lsimunje? † 3:8: 12 bokumunge alsena anjokondo “28. nem”. ‡ 3:9: inie yakondo 2:9**. § 3:10: inie anjokondo 13:5-10; Mateyu 24:4-28, Deniele 12:1, Mako 13:19, Pe-Tesallonaika 2:1-12.

kepe,* aku imbi poko nane yunge mambelena imbi topo mondombo. ¹³ Yembo te komu angilimbemone Mini Kake Telimuni Kirasinge yembo talapemando nimbe sikimu ungumu piliengi!” ningu pepá toko Pilladepia yemboma nokolemo angellomo sieni.” ınirimu.ı

3:14-22 LLadosia Taono Kirasinge Yemboma Nimbe Mundorumu Ungumu

¹⁴ “LLadosia taono Kirasinge yembo talapemonga angellomondo† pepá toko munduku i siku nieni:

“Ungu i pepána tokoroma ungu sikema mindi pelemo yemo, Pulu Yemonga ungume kolo naa topo sumbi sipu mindi nimbu silio yemo, Pulu Yemone mele terimumenga pali pulumu, melemanga pali nokolemo ye nomi olandopamo,‡ akumuni iungume nimbe mundukumu.

¹⁵ “Ulu telenoma pali nane pilipu kanolio. Nu tondolo monda naa topa, tondolo mulu-mulu naa nimbe, suku-singine mele moleno kanolio. ‘Nu kamu monda topili molenanje papu. Molo nu kamu mulu-mulu nipili molenanje papula.’ konopu lekeru. ¹⁶ Nalo nu tondolo monda naa topa, tondolo mulu-mulu naa nimbe kume-kume liepili molenomonga nane nu meku topo ltembo tekero. ¹⁷ Nuni ninindu:

‘Kou mone kinie mele awisili nosipu molopo kamako molio.

Melte molo naa tolemo.’§

nilino nalo koropa pupili mindili nongo molko kenjiku, melte naa panjiku we we molko, mongoselo keru liepili

* 3:12: Yunge imbi kondemo anjo 19:12-13 melenje, molo 19:16 melenje, molo nambemunje? Ya 3:8** kananila. † 3:14: inie yakondo 2:1*.

‡ 3:14: Giriki ungumunge ungu pulumu isipe mele: kumbi lepamo, pulu-pulu melemo, ou wendo oli melemo, melemanga molo yembomanga pali olandopa kumbinemo. Akumunge ya molomba mele mimi siku naa pilimele. § 3:17: Osia 12:8, Ou-Korini 4:8.

kolea naa kanoko moleno mele nu nunu ‘Molopo kenjikiru.’ ningu naa pilino. Yembomane yembo koropama kondo kolemele mele nu aku siku moleno.* ¹⁸ Tekolie molko kondoni mele nimbu siembo: ‘Kamako leambo.’ ningu kou gollo tepena kamu kalopa kake teli nosiliomo topo toko liku, ‘We we naa andopo molambo. Pipili naa tepili.’ ningu mulumbale kake nosilioma pakani topo toko liku, ‘Kolea kanambo.’ ningu mongona kondoni maratene nosiliomo topo toko lienii.

¹⁹ “Yembo konopu mondolioma ‘Molko kondangi.’ nimbu mane sipu iri tolio kene nu konopu liku mundukulie teko kenjilino mele kanoko kerii kanoko munduku siye kolko konopu alowa teaa! ²⁰ Kána! “Na sukundu wamboye?” nimbu kerepulune walsipu angilio. Yembo te nanga ungumu pilipe imbi sipelie “Sukundu ou.” nimu liemo na sukundu ombo yu-kinie pea tapu topo molopolo, na pea ga nombo molombolo.†

²¹ “Ou na enge nimbu opa puluemo topo manie mundorundu kinie Tata ye nomi kingi molopa kolea nokopa molorumu polona pupu pea molorumbulu molembolo mele aku sipe enge nimbe opa puluemo kamu topa manie mundumbe yembomo na ye nomi kingi molopo koleama nokopo molio polona “Pea nokopo molambili ou.” nimbo. ²² Yembo te komu angilimbemone Mini Kake Telimuni Kirasinge yembo talapemando nimbe sikimu ungumu piliengi!” ningu pepá toko LLadosia yemboma nokolemo angellomo sieni.” †nimbe kanu yemone nando,‡ nirimu.

* 3:17: Ya kamakoma konopu miniselonga koropa pupili moloringi, nalo yando 2:9 koropa pupili moloringime konopu kinie miniselonga kamakoma moloringi. † 3:20: Jono 6:56, 10:38, 14:20,23, 15:4,5, 17:21,26. ‡ 3:22: pala † akune 1:17,10-16 mele.

4

¹ Aku ungume pilipu pora sipulie pe kanorundu kinie mulu koleana ulke nangapemo topa lierimu kanorundu. Kanu kinie ungu ou pilierindu kinie biyukele mele ungu nirimu* akumuni nimbendo: “Pe wendo ombá ulume nane nu lipu ora siembo inie olando ou.” nirimu. ² Aku nirimu kinie walsikele na molorundune Mini Kake Telimu omba na ambolorumu-ne† kanorundu kinie mulu koleana ye nomi kingimu molopa koleama nokolemo polo te lierimu, akune ye te molorumu.‡ ³ Akune ola molorumu yemo isipe mele molorumu. Kou mone olandopa pulimo kou jasipa kinie§ kou kondoli konillianeselo pa telemo mele yu aku sipe pa terimu. Kou mone olandopa pulimo kou kondili nili emera pa telemo mele mulúne-wambiye te kolombe-kaweya melemo aku sipe ye nomi kingimunge polomo lipe makaye tendepa kanu kou emera mele tondolo pa tepa lierimu.

⁴ Kanu ye nomi kingimunge polona ye nomi kingimenga polo wane paono po* nosiku makaye teringi, aku polomanga ola ye nomi wane paono po moloringi. Eno wale-pakoli kake telime pakoko, ye nomi kingime wanie kou-gollone telime pakolemele mele wanie pakoko moloringi. ⁵ Ye nomi kingimunge polona kariapá tepa, ungu tondolo mundupe nimbe, mulú torumu. Polomonga kumbine kiye yepoko pakera norumu, akume Pulu Yemonga Mini yepoko pakera.† ⁶ Polomonga kumbine nomu kusa molorumu akumu gallási none tepa paa kake terimu.

Mele kise konde mololime kolea awi-suku-singine ye nomi kingimunge polomonga makaye teko moloringi,

* 4:1: inie yakondo 1:10. † 4:2: inie yakondo 1:10. ‡ 4:2: akumu Pulu Yemo. § 4:3: inie anjokondo 21:18. * 4:4: 10 tokapu telu (24) kanumu. † 4:5: inie yakondo 1:4***.

aku melemanga bulkundu olkondo pali mongo awisili angilierimu. ⁷ Aku melemanga te lopa-posi llayono melemo,[‡] te kongi kao melemo, te yunge kumbikeremo yembo melemo, te mulune mangopa andolemo kera iliaka melemo aku siku mele moloringi. ⁸ Konde mololi mele kise aku poko enonga yu-mele-mele pou talo pakera nimbe angilipe, mongo paa awisili kangimenga angilipe, poumenga pea olakondo kepe maniekondo kepe angilierimu. Ipulueli tangoli eno múlu naa pilku taki-teki ningendo:

“Pulu Ye Olandopa Molopa Enge Nilimu

yu paa kake telimu,

yu paa kake telimu,

yu paa kake telimu,

ou molorumu, kinié molemo, pe ombá yemo.”

ningu molemele. ⁹ Ye nomi kingimunge polomonga molemo ye, alieli molopa mindi pulimo pumbe yemo yu konde mololi mele kisene taki-teki kapi ningu imbi liku ola mundunduku “Ange.” nilimele kinie ¹⁰ ye nomi wane paono po eno ne ye polona molemomonga kumbik-erena manie puku tamalu peko, kanu ye alieli konde molopa mindi pulimo pumbe yemo kapi ningu imbi liku ola mundunduku, enonga ye nomi kingi pakolemele wanie mele pakolemelema wendo liku yunge kumbikerena manie nosikulie ningendo:

¹¹ “Olionga Awilimu, olionga Pulu Yemo,

melema pali nuni wengendeko terinu.

Nunu konopuni pilkulie nunge engemone

melema terinu kinie wendo oringi,

nunge engemone melema kinie

wendo wendo ongo molemele, akumunge

[‡] 4:7: pikisa talo gomo 1286 kinie, 1223 kinie molemo.

yembomane pali

“Nu Ye Awilimuni teleno mele paa teleno.” ningu

“Ange.” ningu

“Nunge imbimu paa ola molemo.

Nu ye nomi paa awilimu molko

melema pali nokoleno nokoni tondolomo

pelemo yemo.” ningu

nu aku siku kapi ningu molonge kinie papu.”

nilimele.

5

*Kolomongo Awili 4-11 MULU KOLEANA SIPISIPI
WALOMONE LEMO BOKUMUNGE PIPIME WENDO LSIMU
KINIE MANA ULU MARE YEMBOMA-KINIE WENDO ORUMU
TEMANEMA*

*Kolomongo Awili 4 Mulu Koleana Pulu Yemo Kapi Ningu
Imbi Liku Ola Mundundoringi Temanemo*

*5:1-5 Jonone Boku Te Tambu Siringimu Kanorumu Te-
manemo*

¹ Pe na kanorundu kinie ye nomi kingimunge polona molorumu yemo yunge ki umbukundu boku panga teli te lierimu kanorundu, akumunge olakondo maniekondo pea imbi mare molopa, wale yepoko pakera wakaye leko tambu siringi. ² Kanorundu kinie angello enge nili te molorumu kanumuni tondolo ru nimbelle nimbendo: “Yembo nawe molopa kondolemomone boku wakaye leko tambu siringime manda wendo limbeye?” nirimu. ³ Nalo mulu koleana kepe mana kepe mana sukundu kepe yembo tene manda wendo lipe, sukundu imbi molorumume manda kanomba yembo te molopa paa kondolemo yembo te naa molorumu. ⁴ Kanu kinie yembo molopa kondopalie manda bokumu wendo lipe kanomba yembo te naa molorumumunge kanopolie na kola awisili terindu.

⁵ Kanu kinie ye nomi wane paono po moloringimenga tene nando nimbendo: “Kola naa téa! Pilie! Juda Talapemonga Lopa-Posi Llayono,* ye nomi kingi Depisini kalopa lsimu yemo,† yuni enge nimbe opa puluemo ɿkamu,ɿ topa manie mundorumu. Ye akumu molopa paa kondolemomone boku wakaye lieli yepoko pakera manda wendo lipe sukundu kanomba.” nirimu.

5:6-10 Jonone Sipisipi Walomo Kanorumu Temanemo

⁶ Kanu kinie na kanorundu kinie Kongi Sipisipi Walo‡ te ɿangilierimu,ɿ kanorundu. Yu kongi sipisipi toko kondoko nosilimele mele yu aku sipe molopa, yu ye nomi kingi polona awi-suku-singine angilierimu. Mele konde mololi kise kinie§ ye nomi wane paono po kinie yu liku sukundu munduku eno molko makaye teringi. Yunge pengena ola kongi kao ungu mele yepoko pakera wendo omba angilipe, mongo yepoko pakera angilierimu, kanu mongoma Pulu Yemo yunge mini yepoko pakera yuni ma koleamanga pali lipe mundorumu akume. ⁷ Kanu Kongi Sipisipi Walomo yu omba ye nomi kingi polona molorumu yemonga ki-umbukundu lierimu bokumu lsimu. ⁸ Lsimu kinie mele konde mololi kise kinie ye nomi wane paono po kinie yunge kumbikerena manie puku tamalu

* 5:5: Juda talape akumu Isirele yembomanga talape rureponga talape te. Lopa-posi llayono yu takera melemanga pali yu tondolo olandopa pelemomo. Akumunge ‘yu takera melemanga ye nomi kingi mele molemo.’ nilimele. Isirele yembomane pilkulie ningendo: “Pulu Yemone eno nokomba ye te lipe mundumbe ye nomi Kirasimu yunge imbi te Juda talapemonga Lopa-Posi Llayono” niringi. Yesusi yu akumu. Yu Judamanga talape ye tela. † 5:5: Isirele yemboma ou nokorumu ye nomi kingi Depisi yu Juda ye te molorumu. ‘Pe yuni kalopa limbe ye te Isirele yembomanga kamu-kumu ye nomi kingimu molomba.’ niringi akumu Yesusindu niringi. ‡ 5:6: bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”. § 5:6: inie yakondo 4:6-8.

peringi. Eno yu-mele-mele gita mele mare ambolko, pellete kou-gollone teli, akune paura kaloringi kinie mune paa torumu pauramo peke liepili amboloringi.* Aku paurama Pulu Yemonga yembomanga pali Pulu Yemo popo toko mawa telemele ungume.⁹ Enone konana konde te ningulie ningendo:

“Nu toringi kinie

yembo ungu lupe lupe lielime kinie,

kalu lupe lupe angilielime kinie,

talape lupe lupema kinie,

kolea lupe lupe molemelema kinie,†

nunge mememone

Pulu Yemo kinie tapu toko molonge aulkemo

akisinderinu‡ akumunge

nuni boku manda liku wakaye lielime wendo lini.

¹⁰ Nuni ‘Kanu yemboma olionga Pulu Yemonga

kongonomo tendangi!’ ningu

‘Pulu Yemonga popo tondoli yembo§

Pulu Yemo enonga ye nomi kingimu molopa

eno nokomba yembo talapemo molangi!’

ningu terinu,* akumunge

eno ye nomi kingime molko

ma koleana melema nokoko molonge.”

niringi.

*5:11-14 Sipisipi Walomonga Imbi Liku Ola Mundunduku
Kapi Niringi Temanemo*

* 5:8: inie anjokondo 8:3-5. † 5:9: inie anjokondo 7:9, 10:11, 13:7, 14:3, 17:15. ‡ 5:9: bokumunge alsena anjokondo “3. baim bek”, “21. kisim bek” § 5:10: bokumunge alsena anjokondo “34. pris”. * 5:10: inie yakondo 1:6.

¹¹ Pe kelepo kanorundu kinie angello paa awisili ungu niringi ungume pilierindu. Angelloma kambu toleme-lanje tausini kelepo olandopa tausini nimbu, milliono kelepo olandopa milliono nilimela. Akume ye nomi kingi polomo kinie mele konde mololi kise kinie ye nomi wane paono po[†] kinie liku makaye teko sukundu munduku moloringi.

¹² Aku angellomane tondolo mundukulie ningendo:

“Sipisipi Walo ou toko kondoringimundu yembomane pali ningendo:

“Yu yemboma nokomba tondolomo kinie yu kamako molomba mele kande kandema kinie pilipe konginjelimu kinie engemo kinie yu-kinie pepa kapola tepa, yunge imbimu paa ola molopa, tondolo pa telimu yu-kinie pelemo.” ningu yu ange ningu kapi ninge kinie[‡] papu.” niringi.

¹³ Kanu kinie mulu koleana molemele melema kepe, mana molemele melema kepe, mana sukundu molemele melema kepe, nomu-kusana molemele melema kepe, koleamanga pali molemele melemane niringi mele pilierindu. Enone ningendo:

“Ye nomi kingi polona molemo yemo kinie

Sipisipi Walomo kinie elondo:

“‘Molko kondangili!’ nimbu alieli kapi nimbu imbimu paa olandopa molopa, tondolo pa telimu kinie yemboma nokomba tondolomo kinie kamu-kumu elo-kinie pepa mindi pulimo pumbe.” nimbu molamili!”

[†] 5:11: tokapu telu (24) kanumu; inie yakondo 4:4. [‡] 5:12: inie yakondo 4:11, anjokondo 5:13, 7:12.

niringi. ¹⁴ Aku niringi kinie mele konde mololi kisene ningendo: “Paa aku sipe wendo opili!” niringi. Ye nomi wane paono pone manie molko tamalu peko kapi ningu elonga imbi liku ola mundundoringi.

6

¹ Na kanopo molorundu kinie Sipisipi Walomone* bokumu wakaye leko tambu siringi yepoko pakera kanumenga te wendo lsimu. Kanu kinie mele konde mololi kise kanumenga tene mulú tolemo mele tondolo mundupe ru nimbemie nimbendo: “Ou.” nirimu. ² Kanu kinie pilipulie kanorundu kinie kongi ote kurumulú te molorumu. Aku otemonga bulu mingine ola ye te molorumu kanumu ele ambolorumu. Yemboma kere-kuru limele kinie te enge nilimomo wanie pakondolemele mele yu aku siku wanie te siringi, pakopalie, yu opa tepalie enge nimbé engemo pepili pupe opa tepa yunge opa puluema topa mundumbe purumu.

³ Sipisipi Walomone bokumu wakaye leko tambu siringi talo sipemo wendo lsimu kinie mele konde mololi kise kanumenga talo sipemone “Ou.” nirimu. ⁴ Kanu kinie kongi ote paa kondoli te wendo orumu, aku otemonga bulu mingine ola ye te molorumu, ‘Mana yemboma opa naa teko we molemele wale peangama pora nipili. Yemboma opa teko anjo yando yemboma toko kondoko, teangi.’ nimbé tondolomo siku,† opa teli lou-pulse te siringi.

⁵ Sipisipi Walomone bokumu wakaye leko tambu siringi yepoko sipemo wendo lsimu kinie mele konde mololi kise

* 6:1: 16 bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”.

† 6:4: Namelenje siringi, molo nawene sirimunje? Giriki-ungune kepe Ingillisi-ungune yembo telu molo awisili naa nimbe yembo tenga imbi te naa nimbe molemo.

kanumenga yepoko sipemone “Ou.” nirimu. Kanorundu kinie kongi ote pombera te molorumu. Akumunge bulu mingine ola ye te molorumu, kanumu melema manda manjilimele sikele te ambolorumu. ⁶ Kanu kinie mele konde mololi kise moloringi suku-singine yembo tenga ungu mele te wendo orumu pilierindu, akumuni nimbendo: “¹Engele awili te lembamonga, langi peangamanga killokereme telu telu ningu ye tene wale tenga kou kongono tepalie kou mone limo aku sipe mele kou mone pumbe mele manda manjiku, langi wemanga killokereme yepoko yepoko ningu ye tene wale tenga kou kongono tepalie kou mone limo aku sipe mele kou mone pumbe mele manda manjeni. Nalo kopongo-wele telemele unjo ollipime kinie no-waene telemele unjoma kinie teko naa kenjeni!” niringi. ‡

⁷ Sipisipi Walomone bokumu tambu sirimu wakaye kise sipemo wendo lsimu kinie mele konde mololi kise kanumenga kise sipemone “Ou.” nirimu. ⁸ Kanorundu kinie kongi ote kanie teli[§] te molorumu. Aku otemonga bulu mingine ola molorumu yemonga imbimu Kololimu. Yembo Kolemelema Pulimele Koleamo yu pea oringili. “Mana yembomanga pali yembo kisenga te kisenga te ningu kolangi.’ ningulu ‘Mare opa teli lou-pulsene tonge kinie kolko, mare engelene kamu kolko, mare kuru tomba kinie kolko, mare mele takeramane nongo kondangi.’ ningu teangili.’ ningu elo engemo siringi.

⁹ Sipisipi Walomone bokumu tambu sirimu wakaye kise

‡ 6:6: ‘Langimenga kou-mone olandopa olandopa pumbe.’ nirimu akumu engele awili te lembamo pilipelie nirimu. Nalo unjomanga pulkinio mana manie pulimomonga akume uluri molo. § 6:8: Kanie teli akumunge ungu pulu te pelemo. Yembo te kuru awili tepa topa kolomba none telemo molo sike kolopa lemo kinie yunge kangi kanie telemo. Pe ikongi otemonga yemboma kolonge ulu pulumu perimu.

pakera sipemo wendo Isimu kinie yembo kololimenga minime Pulu Yemo popo toko melema kaloringi polona manie moloringi kanorundu. Aku minime ou ma koleana molkolie Pulu Yemonga ungumu 'Sike ungumu.' ningu tondolo munduku pilku, 'Yemboma aku ungumu piliengi!' ningu andoko ningu siringi kinie eno toko kondoringi yembomanga minime. ¹⁰ Enone tondolo ru ningulie ningendo: "Ye Awili Tondolo Olandopamo, ye kake tepa ungu sikema pelemo yemo,* wale nambepa omba pumbe kinie mana yembo olio toko kondoringimenga kote pilkulie pundu tondoniye?" niringi. ¹¹ Aku niringi kinie eno yu mele mele wale-pakoli kake telime sipelie nimbendo: "Laye-kolte nokoko molangi. Pe enonga opa puluemane enonga angenali kongono pea teringi kinié we teko molemele kanume kamu toko kondonge kinie Pulu Yemone opa puluemanga kote pilipelie pundu tondomba." nirimu.

¹² Pe na kanopo molorundu kinie Sipisipi Walomone bokumu tambu sirimu wakaye talo pakera sipemo wendo Isimu. Wendo Isimu kinie ma jimi-jimi paa awili te tepa, enamo paa pombera topa kolea pa naa tepa, olimu kondopa meme tepa, ¹³ unjo piki mongoma nou naa liepili poporome tondolo tepa tolemo kinie manie olemo mele kombukandipime aku sipe mana manie oringi. ¹⁴ Kunungu mele mulúmu kimbupe anjo anjo pupe kolea tenga lepa, ma pangime kinie kolea nomu-kusana lierimume pupe tenga lupe lierimu.

¹⁵ Aku sipe ulume wendo orumu kinie ma kolea ye nomi kingime kinie, ye awili imbi molorumume kinie, opa teli amimenga ye nomime kinie, kamakoma kinie, ye enge nilime kinie, yembo kou naa liku kongono we teringi kendemandema kinie, we moloringi yemboma

* 6:10: inie yakondo 3:7.

kinie, pali kou-kandemanga kepe ma-kowamanga kepe kowa puku lopi teko molkolie niringimuni, ¹⁶ ma pangime kinie kou awilime kinie akumendo ru ningulie ningendo: “Ye nomi kingi polona molemo yemone olio naa kanopa, Sipisipi Walomone olio kinie mumindili kolopa mongo simbe ulumu wendo naa opili kene olio molemolona ongo aki tangi. ¹⁷ Pulu Yemo kinie Sipisipi Walomo-selonga mumindili walemo wendo okomomonga aku siku olio aki tangi. Aku walemo kinie yembo nawe mindili naa lipe we molombaye?” niringi.

7

Kolomongo Awili 6 Sipisipi Walomone Boku Wakaye Leko Tambu Siringimenga Talo Pakera Wendo Lsimu Temanemo (Te 6:1, te 6:3, te 6:5, te 6:7, te 6:9, te 6:12 wendo Lsimu.)

7:1-8 Isirele Yembo Wane Anderete Poti Po Tausini Pulu Yemone Enonga Mambelena Mako Torumu Temanemo

¹ Akumu kanopolie pe altopo kanorundu kinie ma kolea pundu kisenga angello kise angilku, mana tolemo poporome kise ‘Ma kinie nomu kusa kinie unjo kinie akumenga poporome naa topili.’ ningu ambolko angilieringi.

² Kanu kinie altopo angello te kanorundu, yu ena mudi olemokondo Konde Molopa Mudi Puli Pulu Yemone yunge yemboma mako tomba mele yunge imbi molemomo* memba orumu. Kanu angellomone angello kise ‘Ma kinie nomu kusa kinie teko kenjengi!’ nimbe engemo sirimu angellomando tondolo ru nimbelle nimbendo:

³ “Mamo kepe nomu kusamo kepe unjoma kepe ou melte teko naa kenjengi! Ou olionga Pulu Yemonga kende-mande yembo molemelemanga mambelena olio andopo, ‘Eno Pulu Yemonga yemboma kanangi.’ nimbu, mako

* 7:2: inie anjokondo 14:1.

tamili. „Pe kolea teko kenjengi!” nirimu. ⁴ Kanu kinie yembo mako toringimenga kambumu pilierindu. Isirelene kalopa lsimu yembo talape rureponga[†] pali wane anderete poti po tausini[‡] mako toringi.

⁵ Judane kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
Rupenene kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
Getene kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,

⁶ Asane kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
Napatallaini kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
Manasane kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,

⁷ Simionone kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
LLipaini kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
Isakani kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,

⁸ Sepullanene kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
Josepone kalopa lsimu yembo talapemonga
tuwellepo tausini mako toko,
Benjaminini kalopa lsimu yembo talapemonga

[†] 7:4: Ou Pulu Pulu 35:23-26. [‡] 7:4: Iyembo 144000 akume sike Isirele yemboma, molo eno ou Pulu Yemonga yemboma moloringi mele kinié olio Kirasinge yemboma Pulu Yembomanga yemboma, akumendo nirimunje. Aku liemo kambu tolimu we ungu iko melenje.

tuwellepo tausini mako toringi. §

┌ Yembo talape ime Pulu Yemonga makomo Isingi yem-
boma. ┘

7:9-17 Yembo Paa Awisili Wale Pakoli Kake Teli Sulume Pakoko Pulu Yemonga Imbi Liku Ola Mundunduku Kapi Niringi Temanemo

⁹ Akumu kanopolie, pe altopo kanorundu mele isipe: Yembo paa awisili, yembo tene paa manda kambu naa tomba mele, moloringi kanorundu. Aku yemboma eno kolea lupe lupe yemboma, talape lupe lupe yemboma, kangi lupe lupe angilieli yemboma, umbu ungu lupe lupe lieli yemboma moloringi.* Ye nomi kingi polona yakondo angilku, Sipisipi Walomonga† kumbikerena angilieringi. Eno wale pakoli kake teli sulume pakoko kipi yaka gomo ambolkolie niringimuni,‡ ¹⁰ tondolo mundukulie ningo:

“Olionga Pulu Yemo

ye nomi kingi polona molemo yemo yu kinie

Sipisipi Walomo kinie elone

olio liku tapondoringilimunge

mindili naa nombo molopo kondolemolo.”§

niringi.

¹¹ Ye nomi kingi polomo kinie, ye nomi wane paono po* kinie, mele konde mololi mele kise kinie, akume sukune

§ 7:8: Ou Pulu Pulu 29,30,35:(22 ekendo-26) kanokolie isiku kanoni: Isirele yembo talape rureponga te Dene yembo talapemo, akumunge imbimu ya bokune sukundu naa molemo. Josepone kango Manasa kinie Iperemeselo merimu (Ou Pulu Pulu 48:1), akuselenga Manasa yembo talapemo Dene yembo talapenga kolo wangopa molemo. Nalo akumunge pulumu nambolkanje? Pilipu naa kondolemolo. * 7:9: inie yakondo 5:9, 5:9*. † 7:9: bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”. ‡ 7:9: Jono 12:13. § 7:10: bokumunge alsena anjokondo “21. kisim bek”.

* 7:11: tokapu telu (24) kanumu; inie yakondo 4:4 kananila.

molangi angelloma pali angilku makaye tekolie ye nomi kingi polona kumbikundu tamalu peko Pulu Yemo kapi ningulie ¹² ningendo:

“Paa sike aku terimu.

Kapi nili ulumu kinie,

tondolo pa teli ulumu kinie,

pilipe konginjeli pelemo ulumu kinie,

ange nili ulumu kinie,

imbimu paa olandopa mololi ulumu kinie,

yu melema pali nokomba tondolomo kinie,

yu paa enge olandopa pelemo ulumu kinie,

aku ulume pali yu kinie mindi

kamu pepa mindi pupili.

Paa sike aku sipe tepili.”

niringi.†

7:13-17 Kanu Yembomanga Mindili Noringi Ulume

¹³ Kanu kinie ye nomi wane paono po kanumenga tene na walsipelie nimbendo: “I yembo wale pakoli kake teli sulu pakokomelema nameleye? Kolea tena molkolie oringiye?” nirimu.

¹⁴ Nane topondopo yundu nimbondo: “Nanga awilimu, na naa pilkiru. Nu pilkinu.” nirindu.

Yuni nimbendo: “I yemboma enonga opa puluemane mindili siku umbune awisili siringi walemanga mindili paa awili teko noringi yemboma.‡ Eno enonga wale pakoli sulume Sipisipi Walomonga mememone kulumiye toringi-ne kake tekemo. ¹⁵ Akumunge

“Eno Pulu Yemonga ye nomi kingi polo

kumbikundu angilku,

yunge ulke suluminia paa kake teline§

† 7:12: inie yakondo 4:11, 5:9-10,12-13. ‡ 7:14: inie yakondo 1:9, 3:10;

Mateyu 24:21. § 7:15: Ou-Korini 3:16*.

ipulueli tangoli kongono tenderingi.
 Ye nomi kingi polona molemo yemo
 eno kinie tapu topa molopa eno nokomba.

¹⁶ Pe pe kepe eno altoko
 engelene naa kolko no waka naa kolko,
 enane naa nomba, tepe molo meltene
 enonga kangimu naa nopili molonge.

¹⁷ Sipisipi Walomo
 ye nomi kingi polona suku singine molemomo

yuni 'eno nanga sipisipime' nimbe

eno tapu tembamonga*

eno aku siku kapola molko kondonge.

'Eno no nangi.' nimbe

konde molopa mindi puli no pikilimomanga

memba pumbe.†

Pulu Yemone 'Eno altoko kola naa teangi.' nimbe

kolama pali kulu tondomba."

nirimu. Pora Nirimu Temanemo

8

8:1-5 Sipisipi Walomone Bokune Wakaye Yepoko Pakera Siku Lieringimu Wendo Lsimu Kinie

¹ Sipisipi Walomone bokune wakaye yepoko pakera siku lieringimu wendo lsimu kinie ena mungo telu mele mulu koleana melte paa ungu naa nirimu.

² Kanu kinie pe kanorundu kinie angello yepoko pakera Pulu Yemonga kumbikerena angilimelema kanorundu, biyukele yepoko pakera sirimu lsingi.

* 7:17: bokumunge alsena anjokondo "44.1. sipsip". † 7:17: bokumunge alsena anjokondo "24. laip - wara bilong".

³ Angello te lupe kou-gollone teli pellete, mune toli paura-kekume kalko Pulu Yemo siringi pellete ambolorumu kanumu memba omba Pulu Yemo popo toko melema kaloringi polona nondopa omba angilierimu. Kanu kinie paura-keku kaloringi kinie mune paa torumu paura-keku awisili kanu angellomo sirimu. 'Pulu Yemonga ningu paura-keku aku sipe mune tolemoma kaloringi polo kou-gollone teli, aku polomo ye nomi kingi polona lierimumunge aku paura kekumu kalopa Pulu Yemonga yembomane pali Pulu Yemo kinie ungu ningu mawa teringi ungume Pulu Yemo yu piliepili.' nimbe paura-keku kanume kalopa mune tombamo yu sipili.' nimbe aku paura awisili sirimu.* ⁴ Aku terimu kinie paura-keku kalorumumunge iliema kinie Pulu Yemonga yembomane Pulu Yemo kinie ungu ningu mawa teringi ungume angellomo angilierimune mundupe siye kolopa Pulu Yemo molorumune purumu. ⁵ Kanu kinie angello kanumuni paura-keku kaloringi pelletemo lipe, Pulu Yemo melema popo toko kaloringi polona tepe norumu tepe mare lipe pelletena mundupe peke sipelie mana topa mundorumu kinie mulú topa kolea kariapá tepa ma jimijimi terimu.

8:6-9:21, 11:15-18 Biyukele Yepoko Pakera Angello Yepoko Pakerane Ungu Siringi Temanemo

8:6-13 Biyukele Kise Angello Kisene Ungu Siringi Temanemo (8:1 pulu polko kanani.)

* 8:3: Yesusi ou naa omba, olio Pulu Yemo kinie ungu nimolo aulkemo akisindepili juda yembomane 'Olio Pulu Yemo kinie ungu nilimoloma piliepili.' ningu keku-paura paa mune tolime kaloringi. NoLindeli Jono Lapa walse aku terimu temanemo LLuku 1:8-10. Inie yakondo 5:8, anjokondo 9:13, 14:18; Wendo Oringi 30:1-8.

⁶ Kanu kinie angello yepoko pakera biyukele ou siringi amboloringime ungu singe teringi.

⁷ Angello tene kumbi lepa biyukele ungu sirimu kinie lo kopu-mongo kinie tepe kinie meme kinie waka-maka mana manie purumu. Kanu kinie ma kinie unjo kinie owe topa yepoko tepe, owe te ma kinie unjo kinie pali tepene nomba, era kondema pali tepe norumu.

⁸ Angello talo sipemone biyukele ungu sirimu kinie mapangi paa awili kuli tepe nomba aki torumu none teli te nomu-kusana toko mundoringi kinie nomu-kusamo owe topa yepoko terimu, owe te meme alepa, ⁹ nomu kusana moloringi melema owe topa yepoko terimu, owe te koloringi, nomu kusana sipi lierimume owe topa yepoko terimu, owe te keru lierimu.

¹⁰ Angello yepoko sipemone biyukele ambolorumumu ungu sirimu kinie kombukandipi paa kapo te, paa kiye mele nomba, mulune manie omba noma owe topa yepoko tepe, owe tenga yu nona sukundu purumu.

¹¹ Kombukandipimu yunge imbimu ‘Kombili Telimu’. Akumu nona suku purumu noma owe topa yepoko tepe, owe te kombili terimu. No kombili terimu akume yembo awisili noringime koloringi.

¹² Angello biyukele ambolko angilieringimenga kise sipemo yunge biyukele ambolorumumu ungu sirimu kinie ena kinie oli kinie kombukandipime kinie yu-melemele yepoko yepoko ningu owe toringi, owe te keru lepa sumbulu topa pa naa terimu, akumunge tangoli owe topa yepoko tepe owe te kolea pa naa tepe, ipulueli owe topa yepoko tepe, owe te kolea pa naa laterimu.

¹³ Na kanopo molorundu kinie kera iliaka te† mulune

† 8:13: Ikeru kanorumumu yu ungu iko melenje? Kera iliaka molo porowemane melema topa kondolemo kinie kololi ulu pulumu wendo olemo.

ola mangopa andopalie tondolo ru nimbelle nimbendo: “Mana molemele yemboma eno kinie paa umbune awili pokore wendo ombá, paa umbune awili pokore wendo ombá, paa umbune awili pokore wendo ombá. Angello yepoko enonga biyukele ungu naa sili we ambolko angilimelema ungu singe kinie mini-wale mundunge umbune paa awili pokore wendo ombá.” nirimu.

9

9:1-12 Biyukele Kise Pakera Sipemo Ungu Sirimu Kinie Wendo Orumu Mele Temanemo (Inie yakondo 8:6-9:21 pali kanani.)

¹ Biyukele ambolko angilieringi angellomanga kise pakera sipemone yunge biyukelemo ungu sirimu kinie kombukandipi te mulune mundupe siye kolopa mana manie omba lierimumu kanorundu. Kanu kombukandipimu* mana manie kowa-muru te paa lepa mindi pupe naa pora nilimomonga† kerepulu kimu sirimu. ² Aku kowa murumunge kerepulumu omba ki lsimu kinie kuli tepe nombalie ilie telemo mele murune paa awili tepa ilie wendo ombalie ena kinie mulu kinie pipi sipe sumbulu tondorumu. ³ Kanu iliena suku kuli-kumbe paa awisili wendo wendo ongo ma koleana ongo moloringi. ‘Pilimu kerena tomo pepili yembo nolemo kinie mindili nolemele mele‡ aku sipe aku kuli-kumbemanga aline§ tomo pepili yemboma topili.’ nirimu.

* 9:1: Yembo marene pilkulie ‘IKombukandipimu mulu koleana angello te Pulu Yemonga ungunu lipe su sirimu angellomo.’ ningu pilimele; inie 9:11* kananila. † 9:1: inie anjokondo 11:7, 17:8, 20:1,3; ungu pulu te inie anjokondo 19:20*** kananila. ‡ 9:3: Sike pilimu naa nirimu. Mele nirimumu Kewa ungune ‘Sikopiana’ nilimolo akumu yunge alini yemboma tolemo kinie paa mindili awili teko nolemele kepe, walse walse kolemelela. Pikisa ya kanani. § 9:3: inie 9:10.

⁴ Kuli-kumbemando nimbendo: “Unjo kepe era kepe mana molemo melemanga gomoma naa nangi. Pulu Yemonga makomo yembo tenga mambele naa molomba yemboma mindi* nangi.’ nirimu. ⁵ ‘Yemboma toko kondangi.’ nimbe tondolomo naa sirimu. ‘Nonge kinie oli kise pakera mindili nongo molangi.’ nimbe tondolomo sirimu. Kanu kinie pilimuni yembo tolemo kinie mindili nolemele mele kuli-kumbemane yembo toringi kinie yemboma aku siku mindili awili teko nongo moloringi. Nalo pilimuni nolemo kinie mindili nolemele akumu laye teko nolemele. Ne kuli-kumbemane noringi kinie paa mindili awili teko noringi. ⁶ Aku ulumu wendo ombá kinie mindili nonge yembomane “Paa kolamiliya!” ninge nalo kololi ulu pulumu kowa pumbe naa kolonge. Mindili nongo mindi molonge.

⁷ Kuli-kumbema kanorundu kinie ami yema opa tengendo kongi otena pulimele kongi ote none telime kanorundu. Kuli-kumbemanga pengena kou-gollone teli ye nomi kingime pakolemele wanie mele pakoko, enonga kumbikerema yembo kumbikere none terimu. ⁸ Enonga penge indime paa sulu pupe,† enonga ungúme lopa-posi llayono ungú none terimu. ⁹ Ami yema opa tengendo wale-pakoli kapane telime luwine pakolemele mele kanu kumbemanga olona aku sipe none tepa, opa tengendo kongi otene karo kundupe lkisipe omba pulimo kinie ungu nilimo mele aku sipe enonga poume ungu nirimu. ¹⁰ Kanu kuli-kumbemanga aline kale-nili mele angilipe yembomanga kangine tonge kinie tomomo aline pepalie kangine sukundu pumbe kinie oli kise pakera mindili nongo molonge tomomo sirimu. ¹¹ Kuli-kumbema nokorumu ye nomi kingimu kowa-muru lepa mindi pupe pora naa

* 9:4: inie yakondo 7:1-8. † 9:8: Giriki ungune “Ambomanga penge-lapise mele tepa”.

nilimo murumu[‡] nokolemo angello kerimu, kanumunge imbimu Ipuru ungune ‘Apadono’ ningu, Giriki ungune ‘Apolliono’ nilimele. 11 Aku unguselonga pulumu ‘Melema Pali Topa Kondolimu’.

¹² 1 Kera iliakamone “Umbune yepoko wendo ombá.” nirimumunge, § umbune te ipora nirimu. Talo we perimuselo pe wendo ombá terimu.

9:13-21 Biyukele Talo Pakera Sipemo Ungu Sirimu Kinie Wendo Orumu Mele Temanemo (Inie yakondo 8:6-9:21 pali kanani.)

¹³ Biyukele ambolko angilieringi angellomanga talo pakera sipemone yunge biyukelemo ungu sirimu kinie ungu te wendo orumu pilierindu. Paura-keku mune tolime kaloringi polo kou-gollone telimu Pulu Yemonga kumbikerena lierimu akune ola kongi kao ungu mele kise teko mimi teko anjeringi* akune kanu ungumu wendo orumu pilierindu. ¹⁴ Akumuni angello biyukele ambolorumundu nimbendo: “Angello kise no awili Yuperetisi ka siku panjeringi akume wendo liku mundou.” nirimu. ¹⁵ Kanu kinie ‘Ponie imunge, oli imunge, wale imu kinie, ena mongo imunge yemboma owe toko yepoko teko, owe te toko kondangi.’ nimbe mako topa ka sipe panjerimu angelloma wendo lipe mundorumu. ¹⁶ Ami ye kongi ote bulu mingine ola moloringimenga kambumu pilierindu mele isipe: tu anderete milliono.

¹⁷ Kongi otema kinie otemanga bulu mingine moloringi yema kinie kanorundu mele isipe: ‘Luwine mera naa molopili.’ ningu wale-pakoli kapane telime pakoringi akume mare kondolime pakoko, mare mukume pakoko,

‡ 9:11: Yando 9:1 nilimo mele akumu angello te liemo iangellomo lupenje?

§ 9:12: inie yakondo 8:13, anjokondo 11:14. * 9:13: inie yakondo 8:3, anjokondo 14:18.

mare kanie telime pakoringi. Kongi otemanga pengema lopa-posi llayono pengema none tepa, tepe kinie ilie kinie kou-sallapa tepene noli kinie† akume enonga keremanga wendo orumu. ¹⁸ Yemboma owe toko yepoko tekolie, kongi otemanga kerena umbune sili mele yepoko wendo orumumene owe tenga yemboma toko kondoringi.‡
¹⁹ Kanu kongi otemanga engema enonga kerena kinie aline kinie perimu. Enonga alime yembo nomba kondoli kongi ka wambiye mele, akumenga pengemane yemboma toko mindili siringi.

²⁰ Umbune wendo orumumene toko naa kondoringi we moloringi yemboma aku umbunema wendo orumu kinie kepe kini teko kenjeringi ulume kanoko keru naa kanoko konopu alowa naa teringi. Kurume popo toko, kou-gollo kinie kou-sillipa kinie kou-barase kinie kou kinie unjo kinie akumene melema kini teko mimi teko anjiku, kanu mele mongone naa kanoko ungu manda naa ningu aulke manda naaandoringi akume ‘Olionga pulu yema’ ningu popo toringi melema munduku siye naa koloringi.§ ²¹ Yembo toko kondoko, tomo ambolko, meambu liku, wa ulu kerinele teko, melema wa nongo, aku ulu teko kenjeringime kepe pali* munduku siye kolko konopu alowa naa lateringi.

† 9:17: We-iliemo kumu tolemo. Kou-sallapa akumunge iliemo mongona paa pupe, nomi paa lipe mundumongona pulimo. Kou-sallapa ungu mare anjokondo 14:10, 19:20, 20:10, 21:8 molemo. ‡ 9:18: Itemanemonga pali “owe topa yepoko tepa, owe tenga umbune wendo orumu.” nilimo kanumu koleamanga palindu waka-maka nilimo. Papua Niu Gini kepe owe topa yepoko tepa owe te, yembo kondolimenga koleama akula tepa, kolea Aperika keme, Amerika keme, Yuropo keme, Rasia keme akula temba. § 9:20: Konana 115:4-7, 135:15-17. * 9:21: Gallesia 5:19-21.

10

¹ Aku ulume pora nirimu kinie pe angello enge nili te mulu koleana manie orumu kanorundu. Yu kupemo wale-pakoli mele pakopa, yunge pengena ola wambiye kolombe-kaweya lepa, yunge kumbikeremo ena mele pa tepa, yunge kimbuselo ulke simu tepe nomba peli none tepa angilierimu. ² Yu boku kelo panga teli te wendo lipe ambolopa angilierimu. Yunge kimbu umbukundu nomu-kusana kambilipe, tarokondo mana kambilipe, ³ lopa-posi llayonone tondolo mundupe kalle nilimo mele aku sipe yuni tondolo mundupe ru nirimu. Tondolo ru nirimu kinie mulú yepoko pakera tokolie enono ungu mare niringi. ⁴ Kanu kinie mulú yepoko pakera toko ungu niringi mele pilipulie bokune tombo terindu kinie mulu koleana ungu te wendo orumumu pilierindu. Akumuni nimbendo: “Mulu yepoko pakerane ungu ningi mele nunge konopune mindi pilieni! Bokune imbi naa tou.” nirimu.

⁵ Kanu kinie angello kimbu te nomu kusana kambilipe te mana kambilipe angilierimu ou kanorundu kanumuni yunge ki-umbukundu mulu koleana ola mundorumu. ⁶ Alieli molopa mindi pulimo yemone mulúme tepa akune mele lemoma tepa, mamó tepa mana melema tepa, nomu kusamo tepa akune molemele melema terimu aku yemonga imbi lepa mi lepalie nimbendo: “Pulu Yemone “Tembo.” nirimu ulume kamu temba walemo wendo okomo. ⁷ Biyukele yepoko pakera ambolko angilimele angellomanga yepoko pakera sipemone yunge biyukelemo ungu simbe kanu walemanga Pulu Yemone ou nimbe para naa sipe lopi tepa tepa panjerimu mele kamu wendo ombá. Ou yunge kendemande yema yuni ungu umbu tondorumume pilku yemboma ningi siringi yemando*

* 10:7: bokumunge alsena anjokondo “35. profet”.

nirimu mele, aku sipe kamu wendo ombá.” nirimu.

⁸ Kanu kinie ungu ou mulu koleana wendo orumu pilierindumuni altopa wale talo sipe nirimu pilierindu kinie nimbendo: “Nu puku, angello nomu kusana kinie mana kinie kambilipe angilipe boku panga teli wendo lipe kine ambolemomo puku li-pou.” nirimu.

⁹ Aku nirimu pilipulie angellomo angilierimune pupu “Boku kelo panga telimu na si.” nirindu.

Yuni nando nimbendo: “Liku nou.” nirimu. “Noni kinie sike kerena pilimu-no mele songo temba nalo nongo merekendo mundoni kinie olona nombá.” nirimu. ¹⁰ Aku nirimu kinie pilipulie, angellomonga kine ambolorumu boku kelomo na lipu norundu. Norundu kinie pilimu-no mele songo terimu nalo nombo merekendo mundorundu kinie na olona norumu.

¹¹ Kanu kinie ungu tene nando nimbendo: “Nane nu ou ungu umbu tondorundume nuni pilku yemboma ningu sirinu mele kinié kangu lupe lupe angilieli yemboma kinie, kolea lupe lupe molemele yemboma kinie, ungu lupe lupe lemele yemboma kinie, ye nomi kingime kinie, eno pali† ulume wendo ombá mele “kelko ningu si.” nimbo kinie kelko ningu sini.” nirimu.

11

Kolomongo Awili 10 Angello Tene Boku Kelo Te Jono Sirimu Norumu Temanemo

11:1-14 Ye Talone Pulu Yemonga Ungu Ningu Siringili Temanemo

¹ Manda manjeli koló pepena te na sipelie nimbendo: “Pulu Yemo popo toko kalemele ulke tembelemo kinie akune melema popo toko kalemele polomo kinie akuselo puku manda manjiku, akune Pulu Yemo popo toko kapi

† 10:11: inie yakondo 5:9, 5:9*.

ningu imbi liku ola mundunduku molemele yemboma kambu silieni pu.” 1nirimu.1 2 “Nalo Pulu Yemonga ulke tembele palana sukundu koleamo yembo talape lupema* sirimulu kene akumu manda naa manjeni. Kanu yemboma Pulu Yemonga kolea awili kake telimunge kambiliku andoko molangi oli tu paono tu omba pumbe.† 3 Nane nanga ungume andoko ningu sindingele yeselo ‘Elo tondolo pupili.’ nimbu enge simbo kinie wale wane tausini tu anderete sikiti‡ andokolo nane ungu umbu tondomboma pilkulu pe wendo ombá mele ningu silikulu andonge. Yemboma kola-ulke molongendo mele pingi kerime pakolemele mele elo aku siku wale-pakoli pingi kerime pakokolo yemboma nanga ungume ningu siliku andonge. 4 Iyeselo ou Pulu Yemone ungu umbu tondorumume pilipe yemboma nimbe sirimu ye Sekarayane “Unjo ollipi talo kinie tepe-llame talo kinie ma koleamo nokolemo Ye Nomi Awilimunge kumbikerena angilimbele.” nirimu§ akumu iyeselondo nirimu. 5 Yembo tene kanu yeselo ulu te tepa kenjimbe temba kinie elonga kerena tepe wendo omba elonga opa puluema nomba kondomba. Yembo tene ‘Elo ulu te tepo kenjembo.’ nimbé yembomo yu paa sike aku sipe kolomba. 6 Elo Pulu Yemonga ungu wendo ombá mele ningu siliku andonge kinie ‘Lo naa opili.’ ningu pipi singele engemo elo kinie pembala. Elone ‘Noma meme topili.’ ningele engemo elo kinie pembala. Elone ‘Mana we yemboma ulu umbunema wendo opili.’ ningele engemo pembala. Aku siku elone ‘Yemboma mindili simbolo.’ konopu lengele kinie manda

* 11:2: bokumunge alsena anjokondo “2. arapela lain”. † 11:2: Oli tu-paono-tu (24) aku olimenga ya 11:3 wale wane tausini tu anderete sikiti molemo (1260) telu sipemo. “Ponie yepoko oli talo-pakera” nilimolola.

‡ 11:3: inie ola 11:2**; inie anjokondo 12:6. § 11:4: Sekaraya 4:1-14.

mindili singele.

⁷ Elone Pulu Yemonga ungume andoko ningu siku pora singele kinie mele takera enge nili te kowa-muru te paa lepa mindi pupe naa pora nilimomonga wendo olemomo wendo omba elo molongelena ‘Tambo.’ nimbe omba elo topa kondomba. ⁸ Elonga onoselo kolea awili, ou elonga Awilimu unjona toringi kolorumu kolea paa awili akumunge aulke tenga akune we lemba. Aku koleamo imbi leko ungu iko tokolie ‘Sodomo’ ningu ‘Isipi’ nilimele.* ⁹ Yembo talape lupe lupema, ungu lupe lupe leko, kangi lupe lupe angilipe, kolea lupe lupe molonge yembomane elonga onoselo neme-neme ningu kano-pou-pou tenge nalo marene ‘Ono teamili.’ naa ninge. Aku teko molangi wale yepoko omba pupe kise sipemo wendo ombá. ¹⁰ Mana molonge yembomane elonga onoselo kanokolie konopu siku, langi koyoko nongo, enonga pulu lemo yemboma melema we siku mundunge. Kanu yeselone mana molonge yemboma ou mindili liku sin-gelemonga aku tenge.

¹¹ Nalo wale yepoko omba pupe kise sipemo wendo orumu kinie Pulu Yemone konde mololi popomo lipe mundorumu kinie yeselonga kangine sukundu purumu kinie elo konde moloko ola angilieringili kinie yembomane kanokolie paa pungu-pungu ningu mini-wale mundoringi. ¹² Kanu kinie elone mulu koleana ungu te tondolo mundupelie nirimumu pilieringili. Kanumuni elondo nimbendo: “I nie olando wale.” nirimu. Kanu

* 11:8: “Sodomo” niringi kolea akumunge temanemo Ou Pulu Pulu kolomongo awili 18, 19 molemo. Yembo akume ulu kerinele paa awisili teringi temanemo Ou Pulu Pulu 19:4-11 molemo. Akumu pilkulie ya kolea yembomane ulu pulu keru awisili teringimunge “Sodomo” niringi. “Isipi” niringi akumu ou Isipi yembomane Isirele yemboma mindili liku siku ka kongono siringi, aku temanemo WendoOringi kolomongo awili 1 molemo.

kinie elonga opa puluema kanoko angiliengi elo kupe tenga mulu koleana olando puringili.

¹³ Olando pungele puringili kinie walsikele ma jimi-jimi tondolo mundupe terimu kinie kolea awilimu owe topa rureponga talo tepa, owe tenga ulke melema pali topa kalorumu. Ma jimi-jimi terimumuni yembo sepene tausini topa kondorumu kinie yembo naa kolko we moloringimene paa pungu-pungu ningu mini-wale munduku mulu koleana molemo Pulu Yemo kapi ningu yunge imbi liku ola mundundoringi.

¹⁴ Ulu umbune talo sipemo pora nimu;† yepoko sipemo nondopa wendo ombá tekemo.

11:15-19 Biyukele Yepoko Pakera Sipemo Ungu Sirimu Kinie Ulu Mare Wendo Orumu Mele Temanemo (Inie yakondo 8:6-9:21 kananila.)

¹⁵ Kanu kinie pe angello yepoko pakera biyukelema amboloringimenga yepoko pakera sipemone yunge biyukele ungu sirimu kinie mulu koleana kere awisilinge ungu te tondolo mundupe wendo ombalie nimbendo:

“Ma koleamo nanga.” nimbe

ou nokopa ye nomi kingi awilimu molorumumunge

kolo wangopa olionga Awili 1Pulu Yemo, kinie

yuni “Yemboma nokopa kondomba ye te

lipu mundumbo.” nimbe

mako torumu ye nomi Kirasi kinie elone‡

“Kinié oltonga.” ningulu

elo kamu-kumu kingiselo molkolo

nokoko mindi molko pungele.”§

† 11:14: inie yakondo 8:13, 9:12. ‡ 11:15: Konana 2:2. § 11:15: bokumunge alsena anjokondo “20. kingdom”.

niringi. ¹⁶ Kanu kinie ye awili wane paono po* Pulu Yemonga kumbikerena enonga ye nomi kingi polomanga moloringi akume manie puku tamalu peko Pulu Yemo kapi ningu imbi liku ola mundudukulie ¹⁷ ningendo:

“Pulu Ye Awili,
Tondoloma Pali Nu Kinie Pelemo Yemo,
ou molorunu mele kinié kepe
molko mindi puli yemo,
nuni kolea melema pali nokoni
ulu pulu tondolo olandopamo likulie
nu nunu ye nomi kingimu kamu pulu polko molko
melema nokoni nokokono akumunge
nu-kinie “Ange” nikumulu.

¹⁸ Koleamanga pali we yembomane
nu-kinie paa mumindili koloringi nalo
kinié nu yemboma kinie mumindili kolko
kote tendeko kamu toni walemo kamu wendo omu.
Yembo kololime apuruku,
nunge kendemande yembo
ou nuni ungu umbu tondorunume pilku
yemboma ningu siringi yemboma kinie†
nunge yembo kake telime kinie
‘Nu olionga ye awilimu.’ ningu
nunge ungu mu taka liku pilku tenge panjiku
nunge imbi liku ola mundundoringi yemboma kinie,
yembo awilime kepe
yembo imbi naa mololime kepe
«eno pali» mele kaloli peangama siku,
ma koleamo teko kenjeringi yemboma
teko kenjeni walemo
kinié kamu wendo omu.”

* 11:16: tokapu telu (24) kanumu; inie yakondo 4:4 kananila. † 11:18: bokumunge alsena anjokondo “35. profet”.

niringi.

11:19-12:18 Ambomo Kinie Wambiye Derekonoselonga Temanemo

¹⁹ ǀYe nomi wane paono pone ‘Pulu Yemo imbi ola molopili.’ ningu aku siku niringi, kinie Pulu Yemo popo toko kalemele ulke tembele mulu koleana sukundu angilierimu akumu kune lipe lierimu, akune sukundu Pulu Yemone mi lepa nimbe panjerimu ungunu[‡] suku perimu ketemo[§] mona lierimu kanorundu. Kanu kinie kariapá tepa, ungu mare wendo omba, mulú kilkala nimbe, ma jimi-jimi tepa, lo kopu mongo awisili torumu.*

12

¹ ǀKanu kinie, mulu koleana suku ulu paa awili tondolo te ungu pulu perimu ulu te wendo orumu. Akumu isipe: Ambo te molopa, enamo mulu mele pakopa, olimu yunge kimumuni kambilipe, pengena ambo nomi kuwininge wanie-kiraono te kombukandipi rurepo akune angiliepili pakopa molorumu. ² Yu olona ambolango mondopalie, membando mindili paa awili tepa nomba perepa kalle nimbe molorumu.

³ Kanu kinie mulu koleana sukundu ulu paa awili tondolo ungu pulu perimu ulu te kelepa wendo orumula: Wambiye derekono paa awili kondoli te* molopa, yunge penge yepoko pakera angilipe, kongi kao ungu mele rureponga talo wendo omba, yunge pengemanga ye nomi

[‡] 11:19: bokumunge alsena anjokondo “22. kontrak”. Ketemonga pikisa te inie yakondo gomo 1143 molemo. [§] 11:19: Wendo Oringi 25:10-22.

* 11:19: inie anjokondo 16:18,21; Wendo Oringi 19:16 kananila. * 12:3: Imu nambolka mele? Olio naa pilimolo. Wambiye pukupuku melenje nalo pukupuku kanga, yu awilinje. Yu Setene; inie 12:9**.

kingimunge wanie-kiraono yepoko pakera pakopa molorumu. ⁴ Kombukandipime owe yepoko tepa topa, kanu wambiye derekonomo yunge álimuni kombukandipi owe te mulune ola topa mana manie mundorumu. Ambolango membá terimu ambomonga kumbikerena angilipe kanu ambolangomo ambomone kanopa limbe kinie nombando nokopa angilierimu.

⁵ Ambomone kango te kanopa lsimu. Kanu kangomo ma kolea yembo talapema pali paa tondolo mundupe nokopa molomba. Merimu kinie eno popenge teko liku kangulku Pulu Yemo kolea pali nokopa molorumu polona mengo puringi. ⁶ Ambomo kolea ku lielimunge sukundu lkisipe kowa pupe, kolea te Pulu Yemone ou tepa mimi tenderimu kolea akune purumu. Akune Pulu Yemone “Yu wale wane tausini tu anderete kelepa sikiti† molopili nokondangi.” nirimu.

Kolomongo Awili 12-20 KURUMENGA NOMI SETENE KINIE YUNGE TALÁPE KURUME KINIE PALI PULU YEMONE KAMU TOPA MANIE MUNDORUMU TEMANEMO

12:7-9 Setene Kinie Angello Nomi Awili Maikele Kinie Opa Teringili Temanemo

⁷ Kanu kinie mulu koleana sukundu opa awili te wendo orumu. Mulu koleana angello awili Maikele kinie yunge mulu koleana we angelloma kinie wambiye derekonomo molorumune opa oringi. Derekonomo kinie yunge angelloma kinie kanokolie opa teringi nalo ⁸ Maikelenga talapemone eno toko mundoringi akumunge pe derekonomo kinie yunge angelloma kinie mulu koleana suku molonge kolea te naa lierimu. ⁹ Derekonono tondolomo yu koronga-ou molorumu wambiyemo;‡ yu “ᵀkurumenga

† 12:6: Wale akume ponie yepoko kelepa oli sikisi mele. Inie anjokondo 13:5 aku ungu te molemola. ‡ 12:9: Ou Pulu Pulu kolomongo awili 3.

nomi, depelemo”[§] ningu; yu “Setene” nilimele yemo;*
 yu mana yemboma pali kondi topa “Lou leko aulke tenga
 lupe panggi.” nilimo yemo. Kanumu toko mana manie
 mundoringi, yu kinie yu lombili andoringi angelloma
 kinie toko mana manie mundoringi.

¹⁰ Kanu kinie mulu koleana sukundu ungu tondolo
 te wendo orumu pilierindu. Aku ungumu ru nimbelle
 nimbendo:

“Olionga angenupilime alieli
 ipulueli kepe tangoli kepe
 Pulu Yemonga kumbikerena kote tendelemo yemo
 kinié mana manie toko mundongimunge
 Pulu Yemo yunge tondolo pelemomone
 ‘Setenene olio naa ambolopa tepa kenjipe
 mindili nolemela koleana naa memba pupili.’
 nimbe, olio lipe tapondopa,[†]
 yu paa sike ye nomi kingimu molopa
 yu melema pali nokopa molopa,[‡]
 yu Pulu Yemone “Eno nokopa kondomba ye te
 lipu mundumbo.” nimbe mako torumu
 ye nomi Kirasimunge,[§]
 mele nokomba namba pelemomone
 Kirasimu yuni melema pali
 nokopa kondomba walemo kinié kamu wendo omu.

¹¹ Kongi Sipisipi Walomone*
 meme ondo lenderimumu kinie
 Pulu Yemonga ungumu ningu siku teringimu kinie

[§] 12:9: 12 bokumunge alsena anjokondo “9. devil”, “42. Seten”. * 12:9:
 inie anjokondo 20:2. [†] 12:10: bokumunge alsena anjokondo “21. kisim
 bek”. [‡] 12:10: bokumunge alsena anjokondo “20. kingdom”. [§] 12:10:
 bokumunge alsena anjokondo “23. Krais”. * 12:11: bokumunge alsena
 anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”.

aku uluselone olionga angenupilime
 enge ningu opa puluemo toko mundoringi.
 Eno ‘mana molopo kondamili.’ ningu naa pilku,
 ‘opa puluemane toko kondongi liemo mandala.’
 ningu pilieringimunge aku sipe
 engemo perimu kinie aku teringi.
¹² Akumunge nu mulu koleamo kinie
 akune molemele yemboma kinie konopu siengi.
 Nalo nu mamu kinie nu nomu kusamo kinie
 depelemo akune manie purumumunge
 eno-kinie umbune awili te wendo omu.
 ‘Pulu Yemone yu kamu topa mundumbe enamo
 nondopa wendo ombá.’ nimbe pilipe
 yu paa mumindili kolopa molemo.”
 nirimu.

¹³ Wambiye derekonomo yu toko mana manie
 mundoringi kinie kanopalie pe kango merimu ambomo
 andopa pulu sirimu.[†] ¹⁴ Nalo ‘Yu wambiyemone naa
 topili.’ nimbe kolea ku lieli sulu tenga lierimune yu
 ponie yepoko oli talo pakera molopili nokonge kolea te
 Pulu Yemone tepa mimi terimumu ‘yu akune mangopa
 yu kowa pupili.’ nimbe‡ ambo kanumu kera iliaka pou
 awili talo sirimu. ¹⁵ Yu kowa purumu kinie kanopalie
 wambiyemone ‘Yu none topa memba pupili.’ nimbe
 yunge kerena meku torumu kinie ambomo purumu
 aulkena no awili tepa topa pulu sirimu. ¹⁶ Nalo mamone
 ambomo lipe tapondopa ma awili tepa kengeya lepa
 wambiye derekonomone meku torumu nomo pali akune

[†] 12:13: Ambomo tena molorumunje? Naa pilimolo. Mana molorumu
 kanopalie pulu sirimu molo wambiyemone kangamo tomba terimu kinie
 mulu koleana lteko yu toko mana manie mundoringi kinie kanopalie ‘Kang-
 amo manda naa tombomonga ambomo tambo.’ nimbe yu molorumune pupe
 pulu sirimunje? [‡] 12:14: inie 12:6.

omba manie purumu. ¹⁷ Kanu kinie wambiyemone aku terimu kanopalie ambomo-kinie paa mumindili kolopalie ambomonga ambolango wema kinie opa temba purumu. Ambomonga ambolango kanume Pulu Yemone “Teaa.” nilimo ungu manema pilku liku tenge panjiku teko, Yesusinge ungume ningu siku molemele yemboma. ¹⁸ Wambiye derekonomo nomu-kusa kélona angilierimu.

13

Kolomongo Awili 13 Jonone Mele-Takera Talo Kanorumu Temanemo

13:1-10 Mele-Takera Te Nomu-Kusana Wendo Orumu Temanemo

¹ Pe nane kanorundu kinie mele-takera te nomu-kusana wendo orumu. Yu kongi-kao ungu mele rureponga talo angilipe, penge yepoko pakera angilierimu. Yunge ungu menga ye nomi kingimenga wanie rureponga talo pakorumu. Yunge pengemanga yu-mele-mele imbi molorumu, kanu imbi yepoko pakera Pulu Yemo marake tepa ungu taka tondorumu ungume molorumu. ² Mele-takera kanorundu kanumu

lopa-posi llepate mele, nalo yunge kimumu lopa bea kimbu melemo, yunge keremo lopa-posi llayono kere melemo.*

Wambiye-derekonomone yu yuyu ye nomi kingi molopa melema nokorumu polomo kinie, yunge tondolomo kinie, melema paa tondolo mundupe nokomba nambamo kinie, sirimu. ³ Mele-takeramonga penge te ‘Yu kolopili.’ ningu toringi mako te perimu. Sike kolka nalo yu toringi erelimu uru lierimu kinie konde purumu. Aku sipe konde purumu kanoko mini-wale mundukulie yemboma pali yu lombili

* 13:2: Lopa-posi llayono pikisa te inie yakondo gomo 1286 molemo.

puringi. ⁴ Wambiyere derekonomone aku mele-takeramo yu melema nokorumu tondoloma sirimu kulu yembo-mané ‘Wambiyemo olionga pulu yemo.’ ningu yu kapi ningu imbi liku ola mundundoringi. Mele-takeramo kepe akula teko yunge imbi liku ola mundunduku kapi ningulie ningendo: “Mele-takeramo mele nawe molemoye? Yuki nie nawene manda omba opa tembaye?” niringi.

⁵ Pulu Yemone ‘Oli tu paono tu[†] mele-takeramo we aku sipe yu yuyu ye nomi mele imbi lipe ola mundundupe na marake tepa, melema tondolo mundupe nokopa molopili.’ nimbe siye kolorumu. ⁶ Yu pulu polopa Pulu Yemo marake tepa yunge imbimu kinie yu molorumu koleamo kinie mulu koleana moloringi yemboma kinie ungu taka tondorumu. ⁷ Setenene mele-takeramo ‘Pulu Yemonga yemboma kinie opa tepa enge nipili.’ nimbe tondolomo sipe, yu ye nomi kingimu molopa ma koleana pali yembo talape lupe lupema kinie, ungu lupe lupe lieringi yemboma kinie, kang i lupe lupe angilieli yemboma kinie[‡] nokomba nambamo sirimu kinie Pulu Yemone “Molo.” naa nimbe, ‘Aku tepili.’ nimbe siye kolorumu. [§] ⁸ Mana yemboma ou Pulu Yemone mulu ma naa tepili Sipisipi Walo toko kondoringimunge alieli molopa mindi puli bokune* imbi naa molorumu yembomane pali ‘Mele-takeramo olio nokolemo pulu yemo.’ ningu kapi ningu imbi liku ola mundundunge.

⁹ Yembo te komu angilimbemone iungumu mimi siku piliengi:

¹⁰ Yembo te ‘Ka ulkena pupili ka siemili.’ ninge kinie yu paa sike ka ulkena pumbe.

[†] 13:5: inie yakondo 11:2, 12:6, 12:14. [‡] 13:7: inie yakondo 5:9, 5:9*.

[§] 13:7: inie yakondo 3:10 ungu pulu tenje. * 13:8: bokumunge alsena anjokondo “44.3. Piki nini Sipsip Bilong God”, “24. laip-buk bilong”.

┌Pulu Yemone ulu te naa temba.┐

Yembo tene yembo te opa teli lou-pulse tene

topa kondomu liemo

yu opa teli lou-pulse tene toko kondongela.

Aku sipe ulume wendo ombá kinie Pulu Yemonga yemboma eno ungu pilku ambolelemelema munduku siye naa kolko ambolko kondoko molangi.

13:11-18 Mele-Takera Te Mana Wendo Orumu Temanemo (13:1-18 pali kanani.)

¹¹ Pe kanorundu kinie mele-takera te lupe mana wendo orumu. Ungú talo kongi sipisipi walo tenga ungú angilimo mele angilierimu nalo yunge ungu nirimumu wambiye derekono tene nilimo mele aku sipe nirimu. ¹² Akilipe orumu mele-takeramone ou kumbi lepa orumu mele-takeramonga ye nomi kingi molopa melema nokomba nambamo akilipe orumumuni lipe ambolopa kumbi lepa orumumu lipe tapondopa yuni melema pali nokondopa; kumbi lepa orumu mele-takera, akumunge penge tenga ‘Yu kolopili.’ ningu toringi makomo uru lierimu kulu konde purumu kanumu ‘Ma koleana molemele yembo-mané pali ‘Yu awilimu.’ ningu yunge imbi liku ola mundunduku kapi niengi.’ nimbe aku kongonoma tenderimu. ¹³ Mele-takera talo sipemone ulu tondoloma mana yembomane manda naa telemele ulume terimu. Te isipe: ‘Yemboma kanoko molangi mulu koleana tepe te mana manie opili.’ nirimu. ¹⁴ ‘Ou kumbi lepa orumu mele-takeramonga kongonoma tendepili.’ nimbe akilipe orumu mele-takeramo tondoloma sirimu aku tondolomané yu kanu ulu tondolo awisili tepa, yemboma kondi topalie nimbendo: “Mele-takera kumbi lepa orumumu, yu opa teli lou-pulsene toringi kolka nalo naa kolorumu akumu yu mele melte manda manjiku teko mimi teko anjiku, yunge imbi liku ola mundunduku kapi ninge

LIPE ORA SIRIMU 13:15 1LIPE ORA SIRIMU 13:18

melemo teaa.” nirimu. ¹⁵ Mele-takera kumbi lierimu mele teko mimi teko anjeringimu ‘Yembo mele ungu nipili.’ nimbe akilipe orumu mele-takeramone konde mololi múlumu popo topa suku mundorumu kinie Pulu Yemone ‘Aku kapola, ungu nipili.’ nirimu kinie† mele teko mimi teringimuni ungu nirimu. Yembo marene mele teko mimi teko anjeringimu ‘Kapi nimbu imbi lipu ola naa mundundumolo.’ niringi kinie eno topa kondorumu kinie Pulu Yemone kanopalie ulu te naa tepa siye kolorumu. ¹⁶ ‘Yemboma pali, kamakoma kinie koropama kinie, yembo nomime kinie imbi naa mololime kinie, yembo marenga kendemande tendeko mele kaloli naa lili yemboma kinie, yembo we molko enonga konopuni pilku teringi yemboma kinie, enonga pali mambelena molo ki-umbukundu mako te kusi mele molopili tondangi.’ nirimu kinie tondoringi. ¹⁷ Yembo tenga mambelena molo ki-umbukundu makomo naa molorumu yembomo yu bisinete tepa kou mone limbe aulke te naa lepa, langi kepe melema topo topa limbe aulke te naa lierimula. Mako akumu kumbi lepa orumu mele-takeramonga imbimu molo yunge imbimunge kambu sili nambamo.

¹⁸ Mimi sipe konopu kimbu sipe pilimbe yembomone imunge ungu pulumu pilimbenje? Yembo imbimenga nambama mimi sipe kambu silimomone‡ kanu mele-takeramonga nambamo mimi sipe kambu topa piliepili. Yunge nambamo ye tenga nambamo. Yunge nambamo

† 13:15: Pulu Yemone mele-takeramo ‘lipu tapondambo.’ nimbe aku sipe naa terimu. Yu ou we ‘aku sipe tepa molopili.’ nimbe siye kolorumu. Pe Pulu Yemo yunge tondolomo paa olandopa pumbe. ‡ 13:18: Ou yembomane yembomanga imbime kambu tongendo ABD lleta lupe lupe kambu te perimume kambu toringi. Isipe mele: a=1, b=2, d=3, e=4, aku liemo abde lipe tere lepa kambu toli=10, aku sipe mele.

Sikisi anderete Sikiti Sikisi. §

14

14:1-5 Kongi Sipisipi Walomonga Yembomane

¹ Pe kelepo kanorundu kinie Kongi Sipisipi Walomo* mulu Sayono† ola angilipe, mambelena yunge imbimu kinie yunge Lapanga imbimu kinie mambelena molorumu wane anderete poti po tausini‡ yu pea angilieringi.

² Mulu koleana ungu te wendo orumu pilierindu akumu no topa ungu tondolo nilimo mele, molo mulú kilkala tondolo nilimo mele, molo gitama tolemele ungu nilimo mele, aku sipe ungu te wendo orumu pilierindu.

³ Ye nomi kingi polomonga kumbikundu mele konde mololi kise kinie ye nomi wane paono po§ kinie, eno moloringimenga kumbikerena enone konana konde te* niringi. Wane anderete poti po tausini ou mana moloringi kinie Pulu Yemone ‘Lipu tapondambo.’ nimbe Malonga mememone mindili nolemela aulkena wendo linderimu† akumene mindi ikonanamo manda pilku niringi. We yembo tene aku konana niringimu manda naa pilieringi.

⁴ Wane anderete poti po tausini akume ‘Pulu Yemone olio kanopalie ‘Kake tepili molemele.’ nipili.’ ningu yuni

§ 13:18: Ponjipulie 666 nimbu tolemolo. * 14:1: bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”. † 14:1: Kolea awili Jerusalleme mulu Sayono ola lierimu, akumunge paa olakondo Pulu Yemo popo toko kalingi ulke tembelemo angilierimu. ‡ 14:1: 144000 nikimu, akume yema mindi molo ambo mare peanje, naa pilimolo. Inie yakondo 7:4, 7:4* kananila. § 14:3: tokapu telu (24) kanumu; inie yakondo 4:4 kananila. * 14:3: inie yakondo 5:9. † 14:3: bokumunge alsena anjokondo “3. baim bek”, “21. kisim bek”.

kanopa keru kanolemo ulume amboma kinie naa teringi. † Kanume Sipisipi Walomo pulimo koleamanga pali lombili pulimele. Olio Isirele yembomane langi kumbi lepa nou lemoma lipulie Pulu Yemo ‘yunge’ nimbu silimolo mele ma koleana ime § Pulu Yemone lipe tapondopa Malonga mememone mindili nolemela aulkena wendo lipe ‘Sipisipi Walomo kinie oltonga.’ nirimu. 5 Eno kolo paa naa toringi. Pulu Yemone eno kanopalie kaloro naa molopa kake telime nimbe kanorumu. Konana Konde Te Niringi Temanemo

14:6-13 Angello Yepokone Ungu Niringi Temanemo

6 Angello te mulu awi suku singine mangopa andopa molorumu kanorundu. Yembo talape awilime kinie yembo talape kangama kinie, ungu lupe lupe lemelema kinie, yembo lupe lupema mana molemele yembo akume pali kanu angellomone temane peanga alieli pepa mindi pumbe temanemo topa simbendo mangopa andopalie, 7 ru nimbelie nimbendo: “Pulu Yemone yemboma kote tendepa apurupe pilimbe walemo kamu wendo omu kene yu pipili kolko yunge imbi liku ola mundundeyo. Mulumu kinie mamu kinie nomume kinie no pikipe wendo olemoma kinie pali terimu yemo popo toko kapi nie.” nirimu.

8 Kanu angellomo purumu kinie angello te ombalie nimbendo: “Kolea awili imbi paa ola molemo Bepillono* kamu keru liemu. Sike kamu keru liemu. Kanu koleana

† 14:4: Sike ambomando nirimu molo we yembomane we melemando ‘Olionga pulu yema’ ningu popo toko ambolko teringi ulumendo nirimunje? Wendo Oringi 34:15, Pe-Korini 11:2, Epesasi 1:4, 5:27; inie 14:8 kananila.

§ 14:4: ou LLipai 23:9-14 langi pulu pulu torumume teringi mele.

* 14:8: Deniele 4:30, Aisaya 21:9, Jeremaya 51:8; inie anjokondo 16:19, 17:5, 18:2,3,10,21.

moloringi yembomane we koleamanga pali yembo tapapema ‘Wa ulu kerinele tenge† pelemo no-waene‡ paa tondolomo nangi.’ nimbe karaye terimumunge aku koleamo kamu keru liemu.” nirimu.

⁹ Angello talo sipemo purumu kinie angello te altopa ombalie tondolo mundupelie nimbendo: “Mele takeramo kinie mele-takeramo yu mele manda manjiku teko mimi teko anjeringi melemo kinie elonga imbi liku ola mundunduku kapi ningu, yunge imbimu enonga mambelena molo kine molomba yemboma ¹⁰ eno kepe Pulu Yemone eno kinie mumindili paa kolomba ulu pulumu pelemo no-waenemo “nangi.” nimbé. 1 Enone aku siku teko kenjingemonga, yuni mumindili kolopa temba pelemo no-waenemo no pange teli te kinie wakamaka yunge mindili kolomba mingine naa mundupe, no-waenemo paa enge nipili kanu yemboma simbe. Pulu Yemonga angello kake telime kinie Sipisipi Walomo kinie kanoko molangi kanu yemboma kou-sallapa tepe nombámone eno nombá kinie paa mindili nongo molonge. ¹¹ Eno mindili simbe tepemonga iliemo pora naa nimbe alieli ilie tepa mindi pemba. Mele-takeramo kinie yu none teli manda manjiku teko mimi teringi melemo kinie popo toko imbi liku ola mundundunge, molo yunge imbimu mambelena molo kine molomba yemboma múlu naa pilku ipulueli tangoli mindili nongo mindi molonge.” nirimu. ¹² 1 Aku ulumu wendo ombá kinie, Pulu Yemonga yembo yuni “Teaa.” nimbe mane sirimu ungumu pilku liku tenge panjiku, Yesusi tondolo munduku pilimele yemboma konopu tondolo pupili enge ningu molangi.

† 14:8: Sike wa ulu pulu kerinele tengenje, molo Pulu Yemo munduku siye kolko ulu lupema konopu siku amboloringimendo nirimunje. Wendo Oringi 34:15, Kollosi 3:5; inie 14:4 kananila. ‡ 14:8: LLuku 22:42.

¹³ Kanu kinie na ungu te mulu koleana wendo orumu pilierindu kinie nimbendo: “Pepá toko i siku nieni: ‘Kinié kepe pe kepe Awilimunge yemboma molkolie kolemele kolonge yemboma eno malo.’ ningu pepá tou.” nirimu.

Minimuni kepe nimbendo: “Sike, eno malo. Eno ulu pulu peanga telemelema Awilimuni pilipe molombamonga mindili siku telemele kongonoma munduku siye kolko sike múlu pilinge.” nirimu.

14:14-20 Mana Langi Nou Lierimume Liku Maku Toringi Temanemo

¹⁴ Kanu kinie kanorundu kinie kupe kake te torumu. Akune ola ye te manie molorumu, akumu Manie Omba Mana Ye A Lierimu Ye[§] none telimu molorumu. Yu ye nomi kingimunge wanie kiraono kou-gollone teli te pakopa, langi nou lielime kolomongo teko limele lou-pulse nee noli te ambolorumu. ¹⁵ Kanu kinie angello te «Pulu Yemo popo toringi» ulke tembele mulu koleana angilierimu akune wendo omba kupe polona ola molorumumundu ru nimbelie nimbendo: “Kinié ma koleana langime kamu nou liemu-ne kamu kolomongo teko sukundu linge walemo kamu wendo okomo kene nunge langi kolomongo teli lou-pulsemo liku langime kolomongo teko li.” nirimu. ¹⁶ Aku nirimu kinie pilipelie kupe polona ola molorumu yemo manie pupe mana langime kolomongo tepa sukundu lsimu.

¹⁷ Kanu kinie angello te ulke tembele mulu koleana angilierimu akune wendo orumu. Yu kepe langi nou lielime kolomongo telemele lou-pulse nee noli te ambolorumula. ¹⁸ Kanu kinie angello te lupe, yu tepe nokorumu angellomo, yu Pulu Yemo popo toko melema kaloringi polomo* mundupe siye kolopa omba, angello

[§] 14:14: bokumunge alsena anjokondo “32.3. Pikinini Bilong Man”.

* 14:18: inie yakondo 8:3-5, 6:10, 9:13.

lou-pulsemo ambolorumundu tondolo ru nimbelle nimbendo: “Nunge lou-pulse nee mololimu likulie unjowaene tolemo mongoma polo tomu kene inie toko maku tou.” nirimu. ¹⁹ Nirimu ungumu pilipelie lou-pulse ambolorumu angellomo manie pupe mana waene-mongo polo torumume inie topalie, waene-no teko mimi tengendo kimbuni kambilku nakele-makele telemele mele Pulu Yemone paa mumindili kolorumu ulumu perimumu lierimune memba pupe suku mundorumu. ²⁰ Kolea awiline ulsukundu waene mongoma mingine kimbuni kambilku nakele-makele teringi kinie mingine meme wendo omba tere anderete killomita mele omba pupe, olando olando omba kongi ote te ola angilimo tenga kumbine mele orumu.

15

¹ Kanu kinie mulu koleana suku ulu paa awili tondolo te kanopolie konopu awisili lipu mundorundu. Akumu isipe: Yemboma kinie kamu umbune pemba mele angello yepoko pakerane mele yepoko pakera ambolko angilieringi. Akumunge pulumu isipe: Kanu umbunema pora nimbé kinie Pulu Yemone yemboma kinie mumindili kolomba ulume kamu pora nimbé.

² Na kanorundu kinie nomu-kusa mololi none tepa* te gallási kinie tepe kinie waka maka peli none terimu. Aku nomúmunge kélona yembo mare angilieringi. Kanu yemboma mele-takeramo kinie, yu-mele manda manjiku teko mimi teko anjeringi melemo kinie, mele-takeramonga imbi manda manjipe perimu nambamo kinie,† toko manie munduku enge niringi yemboma. Eno Pulu Yemonga gita melema ambolko nomú none telimunge kélona angilkulie

* 15:2: inie yakondo 4:6. † 15:2: 666 kanumu. Inie yakondo 13:18.

niringimuni, ³ Pulu Yemonga kongono tendeli ye Mosisini konana nirimumu kinie Sipisipi Walomonga[‡] konanamo kinie ningulie ningendo:

“Pulu Ye Awili Olandopamo

nuni ulu telenoma pali paa olandopa,
akume kanopolie konopu awisili lipu mundulimolo.

Yembomanga Pali Ye Nomi Kingi

Alieli Molopa Minda Puli Yemo,

nuni ulu paa sike sumbi siku telenoma

mona lemo kanolemolo.

⁴ Awilimu,

nu mindi paa kake tepili moleno akumunge

yembo nawene nu pipili naa kolopa,

nunge imbi lipe ola naa mundundumbeye?

Nuni ulu sumbi siku telenoma pali

mona wendo olemo kanolemele akumunge

ma koleamanga pali yemboma

nu molenona ongo nu popo toko kapi ninge.”

niringi.

⁵ Pe mulu koleana kelepo kanorundu kinie Pulu Yemo popo toringi sele ulke tembelena[§] sukundu suluminia paa kake telimu kune lipe lierimu. Akune sukundu Pulu Yemone nimbe panjerimu ungume perimu suluminiamo kanumu.* Akumu kune lipe lierimu. ⁶ Akune yemboma umbune singe mele yepoko pakera angello yepoko pak-erane ambolko meli wendo oringi. Akume mulumbale paa kake tepa pa telime pakoko, kako kou-gollone telime

[‡] 15:3: bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”.

[§] 15:5: Pulu Yemo molorumu sele ulkemo lupela, kolea ku lieline takoringi Wendo Oringi 36:8-38; Pulu Yemo molorumu ulke tembelema pe kamu takoringimu lupela, nalo ulkeselonga ungu pulumu telumu, pe inikimumu peaselondo nikimu. ^{*} 15:5: Wendo Oringi 32:15, 38:21, Ungu Manema 10:5.

toringi. ⁷ Wendo oringi kinie mele konde mololi kise akumenga tene mingi kou-gollone teli yepoko pakera, alieli molopa mindi puli Pulu Yemo yunge mumindili kololi ulume perimume angello yepoko pakera sirimu. ⁸ Sele ulke tembele kake teline Pulu Yemonga imbi ola molopa tondolo pa telimu kinie yunge tondolomo kinie akuselonga ilie tepa ulke kake telimu si nirimu, akune yembo te manda sukundu naa pumbe. Angello yepoko pakera yemboma umbune singe mele yepoko pakera amboloringime ou kamu umbunema yemboma siku pora singe kinie pe mindi yemboma sele ulke tembelena suku manda punge, ou molo.

16

¹ Kanu kinie pe nane ungu te Pulu Yemo popo toringi ulke tembelemonga wendo orumu pilierindu. Akumuni angello yepoko pakerando tondolo mundupelie nim-bendo: “Eno puku Pulu Yemonga mumindili kololimu pelemo mingi yepoko pakera akume mengo puku mana ondo le-paa.” nirimu.

² Kanu kinie angello tene yunge mingi ambolorumumu memba pupe mana ondo lierimu kinie mele-takeramonga imbimu enonga kangine molopa, takeramo none teli te teko mimi teko anjeringi melemo popo toko kapi niringi yembomanga kangine paa mindili sirimu ereli keru lku-pendi toli awisili terimu.

³ Angello talo sipemo yunge mingi ambolorumumu nomu kusana memba pupe ondo lierimu kinie nomu kusamo yembo kololi tenga mememo mele alierimu kinie nona moloringi melema pali koloringi.

⁴ Angello yepoko sipemo yunge mingi ambolorumumu memba pupe no omba purumumenga kinie no pikipe wendo orumumenga kinie ondo lierimu kinie noma pali

meme alierimu.* ⁵ Kanu kinie noma nokorumu angelomone ungu te nirimumu pilierindu. Yuni nimbendo:

“Nu kinié moleno, ou molorunu,
ye paa kake telimu,
nuni yembo teko kenjeringimenga
kote pilku apuruku kondokolie
aku siku eno mongo sinumu papu tenu.

⁶ Nambemune, aku yembomane nunge yemboma kinie nuni ungu umbu tondorunume pilku yemboma ningu siringi yemboma kinie†
toko kondoringi kinie meme omba purumumunge
‘Kinié enone pundu toko meme nangi.’

ningu sikinu akumu enonga teko kenjeringimunge
mele kaloli likimili akumu papu likimili.”

nirimu. ⁷ Kanu kinie Pulu Yemo popo toko melema kaloringi polona ungu te wendo ombalie nimbendo:

“Pulu Ye Awili Olandopamo,
nuni sike niku.
Nuni kote pilkulie yemboma telemele mele
sumbi siku pilku apuruku kondoleno lemo.”
nirimu.

⁸ Angello kise sipemone yunge mingi ambolorumumu memba pupe enana ondo lierimu kinie Pulu Yemone ‘Enana tepe tondolomone yemboma nopili.’ nirimu.

⁹ Kanu kinie enana tepe wendo omba paa kondorumuni ‘Yemboma paa mindili nangi.’ nimbe eno norumu kulu enone Pulu Yemonga imbimu‡ ungu taka tondoko marake teringi. Aku ulu umbune sirimu wendo orumume Pulu Yemonga tondolomone ‘Iulume wendo opili.’ nirimu nalo enone ‘konopu alowa naa temolo.’ ningu Pulu Yemonga imbimu liku ola naa mundundoringi.

* 16:4: inie yakondo 8:9. † 16:6: bokumunge alsena anjokondo “35. profet”. ‡ 16:9: bokumunge alsena anjokondo “28. nem”.

¹⁰ Angello kise pakera sipemone mingi ambolorumumu memba pupe mele-takeramonga ye nomi kingi molopa nokorumu polona ondo lierimu kinie yuni nokorumu koleama pali sumbulu torumu. Yemboma paa mindili nongo enonga alumbelume kongilku nongo, ¹¹ eno mindili nongo ereli tepa terimu akumenga pilkulie mulu koleana molemo Pulu Yemonga imbimu ungu taka tondoko marake teringi. Enonga ulu pulu keru teringime ‘Mundupu siye naa kolopo konopu alowa naa temolo.’ niringi.

¹² Angello talo pakera sipemone mingi ambolorumumu memba pupe no awili Yuperetisi omba purumune ondo lierimu kinie nomo kumbulupe ena mudi olemona moloringi ye nomi kingi moloringime onge aulkemo akisinderimu. ¹³ Kanu kinie na kanorundu kinie wambiye derekonomo[§] kinie, mele-takeramo kinie, Pulu Yemone ungu umbu tondorumume naa pilipe ungu mu we kolo topa yando nimbe sirimu yemo kinie, enonga keremanga kuru paa kanopo keru kanorundu kuru, londea none teli, yepoko wendo orumu. ¹⁴ Ikurumene ulu tondoloma telemele, enonga kongonomo isipe: Pulu Ye Olandopamonga wale awilimunge ‘ma koleamanga pali ye nomi kingime sukundu sukundu ongo opa teangi wangi.’ ningu puku liku maku tolemele. ¹⁵ (“Pilieme! ‘Wa noli ye te ombá.’ ningu naa pilku walu siku molemele kinie lipa sinjipe olemo mele na eno molongena aku sipu ombó. Yembo tene ‘Yu ombá kinie na we we molopo pipili naa kolambo.’ nimbe uru naa pepa makilipe kanopa, yunge mulumbalema pakopa molomba yembomo yu malo.” niringi.)*

§ 16:13: Akumu kurumenga nomi Setene; inie yakondo 12:3,7,9,18.

* 16:15: Yesusini nirimunje. LLuku 12:39, inie yakondo 3:18.

¹⁶ Kanu kinie kurumene ye nomi kingime kolea tenga liku maku toringi, aku koleamonga imbimu Ipuru ungune Amakedono.

¹⁷ Angello yepoko pakera sipemone mingi ambolorumumu mulune ondo lierimu kinie Pulu Yemonga ulke tembele kake teline ye nomi kingimunge polomonga ungu tondolo te wendo ombalie nimbendo: “Kinié pora nikimu.” nirimu. ¹⁸ Aku nirimu kinie kariapá tepa, ungu mare wendo omba, mulu kilkala nimbe, ma jimi jimi awili te terimu. Ma jimi jimi terimu akumu paa olandopa; ou yemboma pulu pulu ma koleana moloringi kinie aku sipe te paa naa terimu. ¹⁹ Aku terimu kinie kolea paa awili Bepillono[†] owe topa yepoko tepa, yembomanga kolea lierimumenga kolea awilime[‡] keru lepa pora sirimu. Pulu Yemone kolea paa awili Bepillono komu naa sindipelie Pulu Yemo yunge mumindili paa kolorumumu perimu no-waene mingimu ‘yu pali nopili.’ nimbe sirimu. ²⁰ Nomune sukundu lierimu kolea kangama pali kowa puringi, koleama pali ma pangi te kepe wendo naa orumu. ²¹ Mulúne lo kopu mongo awili tepa topa yemboma torumu. Lo kopu mongo akumenga umbunemo rasi beko talonga mele. Lo kopu mongo olandopa torumumuni eno umbune sirimu eno mindili noringimunge Pulu Yemonga imbimu ungu taka tondoko marake teringi.

17

¹ „Pulu Yemonga mumindili kololi ulume perimu, mingi yepoko pakera ou ambolko moloringi angellomanga tene na molorundune ombalie nimbendo: “Ambo wapura toli awilimu, no awisili omba

[†] 16:19: inie yakondo 14:8; anjokondo 17:1,5,18, 18:2,10,21. [‡] 16:19: Papua Niu Gini sukundu kolea awili Mosipi mele.

pulimomanga* ola molemomo, aku sipe telemomonga mindili singe limbe mele lipu ora siembo ou.” nirimu.
 2 “Mana moloringi ye nomi kingime kinie yu-kinie wa ulu kerinele teringi; we yembo mana moloringime kinie yu wa ulu kerinele terimumunge no-waene nongo kekelepa tolemele mele aku siku kekelepa toringi.” nirimu.†

3 Kanu kinie pe na molorundune Minimu omba ambolorumu kinie‡ angellomone na kolea ku lieline memba purumu kinie akune ambo te mele-takera kondoli tenga bulu mingine molorumu kanorundu. Aku mele-takeramonga kangine imbi awisili molorumu, aku imbime Pulu Yemo marake teko ungu taka tondoringi imbime molorumu. Aku meleomonga penge yepoko pakera kinie ungu rureponga talo kinie angilierimu.§ 4 Aku ambomo ambo kamako nomime pakolemele mele wale-pakoli kondoli talo pakopa, kou-gollo kinie kou kangi lupe-lupe kololi kou mone awili tepa pulimoma kinie siripelu kake tepa kou mone awili tepa pulimoma kinie akumene yu animbe molorumu.* Yu no mingi kou-gollone teli te ambolorumu, aku mingimunge sukundu yu wa ulu kerinele terimumunge mele paa keru kalaro mololi awisili pepa peke lierimu. 5 Yunge mambelena yunge imbi molorumu, aku imbimu ungu iko te molorumu, akumu isipe:

BEPILLONO† PAA AWILIMU, WAPORA TOLEMELEMA
 KINIE
 MANA YEMBOMANE ULU PULU PAA KALARO MOLOLI
 KERIME

* 17:1: Konana 137:1, Jeremaya 51:13. Kolea awili Bepillono no awisili omba purumu akumunge iungu iko Bepillononje. Nalo sike Bepillono, molo koronga-ou Bepillono yemboma teringi mele pilku Romo ningu niringinje? Inie 17:9** kanani. † 17:2: inie anjokondo 18:3; ungu pulu te 14:8**. ‡ 17:3: inie yakondo 1:10, 4:2. § 17:3: inie yakondo 13:1. * 17:4: inie anjokondo 18:16. † 17:5: ungu puluselo inie 17:1*, 17:9**.

TELEMELEMA KINIE ENONGA ANUMU

nimbe molorumu. ⁶ Pulu Yemonga yemboma kinie, Yesusi ‘Yu sike.’ ningu pilku yunge ungume andoko yemboma ningu siringi yemboma kinie, aku siku teko moloringimunge kanu ambomone eno topa kondorumu. Yembo te no tondolo nombalie kekelepa tolemo mele yuni eno torumumenga memema omba purumumunge yu paa konopu sipe kekelepa mele torumu.

Akumu kanopolie paa mini-wale mundupu konopu awisili lipu mundorundu. ⁷ Aku terindu kinie angellomone nimbendo: “Nu nambemune konopu awisili liku mundukunuye? I ambomo kinie mele-takera penge yepoko pakera kinie ungu rureponga talo kinie angilimomone ambomo memba pulimomo akuselonga ungu pulumu nu nimbu siembo. ⁸ Mele-takera kanonumu ou molorumu, kinié naa molemo, pe kowa muru te paa lepa mindi pupe naa pora nilimomonga wendo omba yu kolomba aulkena pumbe.‡ Mana yembo mare, mamu ou wendo naa opili Pulu Yemone molopa mindi puli bokune§ imbi naa torumu naa molemo yembomane kanu mele-takeramo kanokolie, ou molorumu kinié naa molemo nalo kelepa wendo omba kinie kanokolie konopu awisili liku mundunge.

⁹ “Mimi siku konopu kimbu siku pilinge yembomane imunge ungu pulumu pilingenje.* Penge yepoko pakera akume ambomo manie molemo ma pangi yepoko pakera.† ¹⁰ Penge yepoko pakera akumenga pulu talo sipemo ye nomi kingi yepoko pakera. Aku kingimenga kise pakera koloringi; te kinié we molemo; te ou wendo naa oli.

‡ 17:8: inie 17:11. § 17:8: inie yakondo 3:5*. * 17:9: inie yakondo 13:18. † 17:9: ‘Kolea awili Romonje.’ nilimele. Kolea awili Romo ma pangi yepoko pakera angilieringine lierimu.

Nalo yu wendo ombá kinie wale laye-kolte mindi kolea nokopa molomba. ¹¹ Mele-takera ou molorumu kinié naa molemo akumu ye nomi kingi engaki sipemo. Yu kinie kingi yepoko pakera kinie eno talape telumu, yu kolomba aulkena pulimo.‡

¹² “Ungú rureponga talo kanonu akumu ye rureponga talo ou ye nomi kingi naa molko koleama naa nokolemelema. Nalo pe mele-takeramo kinie pea eno ye nomi kingi nambama likulie ena mongo telu mindi koleama nokonge. ¹³ Kingime enonga konopu telu sipe pepili molkolie, enonga tondoloma kinie kolea nokonge nambama kinie mele-takeramo singe. ¹⁴ Eno Sipisipi Walomo§ kinie opa tenge, nalo Sipisipi Walomone eno topa manie mundumbe. Yu ye awilimenga ye awili olandopamo, yu ye nomi kingimenga kingi olandopamo molopa, yuni ou mako topa ‘Nanga yemboma molangi waa.’ nirimu-ne yuni nilimo ungume tondolo munduku pilku lombili pulimele yemboma yu-kinie tapu toko puringi-ne eno topa manie mundumbe.” nirimu.

¹⁵ Aku nimbelie angellomone nando nimbendo: “Nu no omba pumu, akumenga ola ambo wapura tolemomo ola molomu, aku noma yemboma kinie yembo talapema kinie yembo kangu lupe lupe angilimoma kinie yembo ungu lupe lupe lemele yemboma kinie.* ¹⁶ Mele-takeramo kinie ungu rureponga talo kinie kanonu akumene† ambo wapura tolemomo-kinie konopu keru panjikulie, yu paa teko kenjiku ‘Yu we-we andopa molopili.’ ningi mulumbalema pali kulunduku, yunge kangine míndi mare toko nongo, ‘yu kamu tepene nopili.’ ningi kalonge. ¹⁷ Pulu Yemone

‡ 17:11: inie 17:8. § 17:14: bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”. * 17:15: inie yakondo 5:9, 5:9*. † 17:16: inie yakondo 12:3.

‘Kingime yunge kongonomo tendangi.’ nimbe ‘konopuni pilku teangi.’ nimbe pilierimu mele enone aku siku pilku ‘eno kinie mele-takeramo kinie konopu telune pupili molamili.’ ningu enonga koleama nokonge nambama mele-takeramo singe. Eno aku siku teko molangi Pulu Yemone ‘Wendo opili.’ ou nimbe panjerimu ungume wendo ombá. Kanu kinie enonga kongonomo pora nimbé.

¹⁸ “Ambo kanonumu mana molemele ye nomi kingime pali nokolemo kolea paa awilimu.”[‡] nirimu.

18

¹ Ou akumu kanopolie nirindumuni, pe altopo kanorundu kinie angello te mulu koleana manie orumu. Akumu yu kolea nokomba namba paa awili te mondopa, yunge tondolo pa telimuni ma koleana pa tenderimu.

² Yuni paa tondolo ru nimbelle nimbendo:

“Kolea Awili Imbi Paa Olandopa Mololi Bepillono kamu keru liemu. Keru lepa pora simu.*

┆Ou yembo awisili akune moloringi nalo kinié,

Setenenga kendemande kurume

‘Olionga koleamo.’ ningu akune pelemele.

Kuru keru kalaro mololime kinie

kera kalaro mololime kinie

kanopo keru kanolemolo kerama kinie

akune pelemele.

³ ‘Kanu koleana yembo moloringimene

we koleamanga pali yembo talapema

wa ulu kerinele tenge ulume pelemo no-waene

paa tondolomo nangi.’ nimbe

karaye terimu noringimunge kamu keru lierimu.

Koleamanga pali ye nomi kingimene kepe

yu-kinie wa ulu kerinele teringila.

[‡] 17:18: Bepillono kanumu. * 18:2: 3* inie yakondo 14:8*.

Mana bisinete teringi yemane
 kara puku mele kerime waka lierimumunge
 eno yu-kinie bisinete teko
 kou mone awisili lsingi.”
 nirimu.

⁴⁻⁵ Kanu kinie pe mulu koleana ungu te lupe wendo
 orumu pilierindu kinie nimbendo:

“Nanga yemboma,
 aku koleamonga ulu pulu kerime
 lepa mulu koleana ola olemo,
 aku koleamone tepa kenjerimu ulume
 Pulu Yemone pilipe molemo kene
 eno aku koleamo munduku siye kolko ulsu wangi.
 ‘Yunge ulu pulu keru telemo akume
 pea tapu topo naa teamili.
 Ulu pulu keru telemo akumenga Pulu Yemone
 umbune simbema olio pea naa liemili.’ ningu
 wendo wangi.

⁶ Yuni yando tepa kenjerimu akumunge
 enone anjo aku siku yu pundu toko siengi.
 Yuni yando terimu akumunge
 enone anjo tere leko pundu tangi.
 Yuni no enge nili mingi kaponu
 tepa mimi terimumu liku tere leko
 no enge nili olandopa pulimu yu nopili siengi.

⁷ Yu yuyu ou ‘molopo kondambo.’ nimbe
 yunge imbi lipe ola mundupe kara pupe molorumu
 akumunge pundu toko yu mindili siku
 umbunema mepili siengi.
 Yuni konopuni pilipolie
 ‘Na ambo nomi kuwini molopo kuwininge polona molio.
 Na ambo wayere naa molio.
 Na walsikele kepe kola tepo kola-ulke naa molombo.’

nimbe pilimo.

⁸ Akumunge ena telumunge
yunge umbune wendo ombáma wendo ombá.
Yembo kolonge kuru awisili wendo omba,
yembo awisili kola teko, kolea engele lemba.
Tepene yu nomba pora simbe.
Yuni ulume aku sipe tepa kenjimbemonga
yu kote tendepa pilimo Pulu Ye Awilimu
paa enge nili olandopa pelemo yemone
yu apurupe mindili akume simbe.

⁹ “Yu-kinie wa ulu kerinele teko, yu waka kolorumu
ulume pea waka koloringi kara puku teringi ye nomi king-
imene yu tepene nomba ilie wendo ombá kinie kanokolie
kola teko kola-ulkena wale awisili molonge. ¹⁰ Yu mindili
nombá mele kanokolie paa mini-wale munduku paa sulu
teko angilkulie ningendo:

“Ai ya! Ai ya! Kolea imbi paa ola mololimu,
kolea paa awili enge nili Bepillono!
Ena mongo telumunge mindi
nunge teko kenjerinumunge
ulume walsikele wendo okomo.” ninge.

¹¹ “Mana bisinete tenge yema enonga bisinete teko
kou mone linge melema naa lingemonga eno kola teko
wale awisili kola-ulke molonge. ¹² Bisinete teko nosinge
mele akume isipe: Kou-gollo kinie kou-sillipa kinie umbu
kou kou mone awili tepa pulimoma kinie siripelu kake
kou mone paa olandopa pulimoma kinie; múlu kake
peangama kinie, múlu kondoli lupe lupema kinie; unjo
lupe lupe mune tolime kinie, mele lupe lupe kongi
ellepene ungúni teko mimi tenge melema kinie, unjo
kou mone awili tepa pulimene teko mimi tenge melema
kinie, kou-boronisi kinie kou-aini kinie kou mono-wape
teli kinie aku koumene teko mimi tenge melema kinie,

aku melema nosiku, ¹³ kangine ‘mune topili.’ ningu kopongo-wele teko mimi teko kalemele sinamono kinie sipási kinie, paura keku kalemele kinie mune tolemoma kinie, wele lupe lupe mune tolime kinie, no-waene kinie unjo-ollipi wele kinie, rasi-witi kinie, rasi-witimuni teko mimi telemele pillawa kinie; kongi kao sipisipime kinie; kongi ote kinie otene kundulimo karoma kinie; kongono we tendenge kendemande molonge yembo, ‘konopu naa pepa kongi mele molemele.’ ningu mengo puku koumone bisinete tenge yemboma kinie; aku mele nosingema pali yembomane altoko koleamanga lupe liku mengo ongo makete teko kou linge aulkemo manie pumbemonga kola tenge.

¹⁴ “Enone ningendo: ‘Nu mele peanga kou mone olandopa pulimo melema ‘paa liemboa!’ konopu lenoma manie pumu. Mele peanga kande kandema nu waka liemume kinie nunge anilino mele kou mone olandopa pulimo peangama kinie kamu-kumu nu mundupe siye kolopa manie pumu. Melema altopa nu-kinie naa lemba kanoni.’ ninge. ¹⁵ Aku melema bisinete teko kou mone awisili liku singe yemane sulu teko angilku yu mindili awili tepa nombá mele kanokolie paa mini-wale mundunge. Kola teko kola-ulke molkolie ¹⁶ ru ningulie ningendo:

“Ai ya! Ai ya! Kolea imbi paa ola mololimu,
 ambo kamakoma pakoko molemele mele
 wale-pakoli kondoli pakopa,
 kou-gollo kinie kou kangi lupe-lupe kololi
 kou mone awili tepa pulimoma kinie,
 siripelu kake tepa
 kou mone awili tepa pulimoma kinie
 akumene yu animbe molorumu.†

¹⁷ Ena mongo telumunge yuni kou mone

† 18:16: inie yakondo 17:4.

awili tepa purumu nosilimo melema
paa kamu keru liemu.” ninge.

“Nomu-kusana andoli sipi nokolemele yema kinie sipimenga kongono telemele yema kinie nona andoko bisinete teko kou mone limele yemboma kinie aulke sulu teko angilkulie kanonge. ¹⁸ Tepe nombámonga iliemo kanokolie ningendo: “I kolea awilimu none teli te lier-imuye?” ninge. ¹⁹ Ma kungupu liku pakoko[‡] kola teko kola-ulke molkolie ningemone ru ningulie ningendo:

“Ai ya! Ai ya! Kolea imbi paa ola mololimu,
sipi mengo andoko

akune kou mone awili tepa noserimu
kou mone awili teko lsingi koleamo!

Ena mongo telumunge

aku koleamo kamu keru liemu.” ninge.

²⁰ “Mulu koleana molemele yemboma kinie,

Pulu Yemonga yemboma kinie

Kirasini “Nanga kongonomo tende-paa.”

nimbe lipe mundorumu yema kinie[§]

Pulu Yemone ungu umbu tondorumume pilku

yemboma ningu siringi yemboma kinie^{*}

ikoleamone eno mindili sipe tepa kenjerimumunge

Pulu Yemone apurupelie

yu mindili sipe tepa kenjikimumunge

yu lepa kenjilimomonga

konopu awili teko siee!”

nimbé.

[‡] 18:19: Umbu yemboma kola-ulke pungendo oli-kamá kalko pakolemele mele. [§] 18:20: bokumunge alsena anjokondo “1. aposel”. ^{*} 18:20: bokumunge alsena anjokondo “35. profet”.

²¹ Kanu kinie angello paa enge nili tene kou paa awili te† ola lipe nomu-kusana topa manie mundupelie nimbendo:

“I tekeromo mele aku sipe
 ulu tondolo wendo ombá tene
 kolea awili imbi paa ola mololi kolea Bepillono
 topa kenjimbe kinie
 yembomane ikoleamo altoko naa kanonge.

²² Gita toko, kolape-mingi langoko,
 biyukele ungu siku, konana ningu,
 aku siku ulu telemele ungume
 altoko kamu-kumu naa pilinge.
 Ulke takoko mele teko mimi telemele kongonomanga
 yemboma altoko kamu-kumu naa kanongela.
 ‘Pillawa teamili.’ ningu kou awili tene
 rasi-witi kali lemele kinie ungu nilimo ungumu
 altopa kamu-kumu naa nimbé naa pilinge.

²³ Nu koleamo kamu-kumu tepe-llame pa naa temba.
 Ye te ambo limbe molo ambo te ye pumbendo
 ungu nilimele mele
 nu koleamo altoko kamu-kumu naa pilinge.
 Ou nunge bisinete teringi yema
 koleamanga pali ye kamakoma moloringi.
 Nuni ma koleana yemboma pali
 ambo kongamelema
 kolo toko kondi toko sirinu akumuni
 yembomane ulu keru awisili teringi.

²⁴ Pulu Yemone ungu umbu tondorumu ungume pilku
 yemboma ningu siringi yemboma kinie
 Pulu Yemo yunge yemboma kinie

† 18:21: ‘Pillawa teamili.’ ningu rasi-witi kali lemele kou awili mele.
 Pikisana kongi dongini kundupe mepa andorumu mele. Pikisa te gomo 97
 molemo kananila.

yuni topa kondorumumenga memema
yunge koleana lemo;
ma koleamanga pali toko kondoringi yembomanga
memema kepe aku koleana lemo.
Aku ulume pali wendo orumume
kolea Bepillonone tepa kenjerimumunge
wendo orumu.”
nirimu.

19

*Kolomongo Awili 15 Yemboma Kinie Kamu Umbune Pemba
Mele Angello Yepoko Pakerane Mele Yepoko Pakera Ambolko
Angilieringimenga Temanemo*

*Kolomongo Awili 16 Pulu Yemonga Mumindili Kololi Ulume
Mingi Yepoko Pakera Sukundu Perimu Temanemo (Te 16:1, te
16:3, te 16:4, te 16:8, te 16:10, te 16:12, te 16:17.)*

Kolomongo Awili 17 Ambo Waporamonga Temanemo

*Kolomongo Awili 18 Kolea Awili Bepillono Kamu Keri Lier-
imu Temanemo*

19:1-10 Pulu Yemo Kapi Ninge Ungume

*19:1-5 Kolea Bepillono Kamu Keri Lierimumunge Yemboma
Konopu Siku Pulu Yemo Kapi Ninge Temanemo*

¹⁻² Aku ulume pora nirimu kinie pe pilierindu kinie
mulu koleana yembo awisili ungu nilimele mele ungu te
wendo orumu pilierindu. Akumene ru ningulie ningendo:

“Pulu Yemone ulume pali

paa sike sumbi sipe apurupe telemo.

Wapora topa imbi paa ola mololi ambomo yuni

wapora toli ulume terimumuni

ma koleana yemboma ‘molko kenjengi!’ nirimumunge

aku ulu terimume Pulu Yemone pilipe apurupe

‘Yu mindili nopili.’ nirimu.
 Aku ambomone Pulu Yemonga kendemandema
 topa kondorumu akumenga mememanga
 Pulu Yemone pundu tondopa mindili sirimu akumunge
 yu kapi nimbu imbi lipu ola mundundemili!
 Mindili nolemela aulkena
 lipe taponropa wendo lipe
 yu-kinie molko kondonge aulkena
 lipe mondolemo ulumu* yu-kinie pepa,
 yunge imbi paa olandopa molopa,
 tondolo pa telimu yu-kinie pepa
 yu melema pali nokomba nambamo kinie
 engemo-selo pelemo yemo.”
 niringi.

³ Altoko ru ningulie ningendo:
 “Yuni yu topa kalomumunge ilie
 alieli omba mindi pelemomonga
 Pulu Yemo kapi nimbu
 imbi lipu ola mundundemili!”
 niringi.†

⁴ Ye nomi wane paono po‡ kinie, mele konde mololi kise
 kinie, eno ye nomi kingi polona molemo Pulu Yemonga
 kumbikerena manie puku tamalu peko, yu kapi ningu
 imbi liku ola mundundukulie ningendo:
 “Aku sipe tepili.
 Pulu Yemo kapi nimbu
 imbi lipu ola mundundemili!”
 niringi.

⁵ Kanu kinie ungu te ye nomi kingi polona wendo
 ombalie nimbendo:

* 19:1-2: bokumunge alsena anjokondo “21. kisim bek”. † 19:3: inie yakondo 4:11. ‡ 19:4: tokapu telu (24) kanumu; inie yakondo 4:4 kanaanila.

“Eno yunge kongono yembo kendemande
 molemelema pali,
 ‘Nu olionga ye awilimu.’ ningu
 pipili kolko yunge ungumu taka liku
 pilku telemele yembo awilime kepe
 imbi naa mololime kepe
 enone olionga Pulu Yemo kapi ningu
 imbi liku ola mundundengi.”
 niringi.

*19:6-10 Kongi Sipisipi Walomo Ambo Limbemo Langi Awili
 Teko Koyonge Temanemo (19:1-10 pali kanani.)*

⁶ Pe kelepo pilierindu kinie ungu te, yembo awisilini
 ungu panjilimele mele ungu te, no awili topalie ungu
 nilimo mele molo mulú tondolo kilkala nilimo mele ungu
 te pilierindu. Akumene ru ningulie ningendo:

“Olionga Pulu Ye Awili Tondolo Pepa
 Namba Awili Olandopamo Lemo Yemo
 kamu ye nomi kingimu molopa
 melema pali nokolemomonga
 yu kapi nimbu imbi lipu ola mundundemili!

⁷ Sipisipi Walomo[§] ambo limbe walemo
 kamu wendo okomo.
 Yu ambo limbemone ‘Na omba limbe.’ nimbe
 nokopa molemomonga

olio konopu peanga pepili konopu sipu
 ‘Papu terimu.’ nimbu imbi lipe ola mundundemili!

⁸ Pulu Yemone
 ‘Mulumbale paa peanga tondolo pa tepa
 kake telime pakopili.’ nimbe simu.”

[§] 19:7: 9 bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”.

niringi. (Mulumbale peangamanga pulumu Pulu Yemonga yembomane ulu peanga telemele ulume yuni kanopa ‘ulu sumbi nilime’ nimbe kanolemo ulume.)

⁹ Kanu kinie angellomone nando nimbendo: “Ungu nimbomo pepána imbi tani: ‘Sipisipi Walomo ambo limbe langi koyongena Pulu Yemone yembomando ‘Wangi.’ nimbé yemboma eno malo.’ aku mele pepána tou.” nirimu. Aku nimbelle kelepa ungu te pea nimbendo: “I ungume paa sike Pulu Yemonga ungu sikema.” nirimu.

¹⁰ Aku nirimu kinie pilipulie angellomonga kumbikerena tamalu pepo kapi nimbo terindu nalo yuni nando nimbendo: “Nu aku siku naa tei! Nunge angenalimene Yesusinge ungume yemboma ningu silimelema kinie nu kinie na kinie olio pali Pulu Yemonga kendemandema molopo kongono tendelemolo kene nuni Pulu Yemo mindi popo toko kapi nieni. Pulu Yemonga ungu nimbu silimolo akumunge pulumu Yesusinge ungume nimbu silimolo ulumu akumunge ‘nu kinie angenali kinie na kinie olio peama yunge kendemandema molemolo.’ nikiru.” nirimu.

19:11-21 Ye Te Kongi Ote Kurumulúmunge

¹¹ Kanorundu kinie mulu koleamo nangape toli lierimu kanorundu kinie kongi ote kurumulú te angilierimu, akumunge bulu mingine ola ye te molorumu, akumu imbi leko ‘Kongono Ambolopa Nokopa Kondopa Konopu Alowa Naa Teli Yemo’ ningu, ‘Ungu Sikema Mindi Pelemo Yemo’ nilimele. Yu kote pilipe sumbi sipe apurupe we naa lipe tapondolemo.* Yu we ‘Opa teambo.’ nimbe naa telemo. Ungu pulu te pelemo kinie pilipelie telemo.

¹² Yunge mongoselo tepe mele tondolo pa tepa, ye nomi kingime wanie kiraono pakolemele mele wanie kiraono

* 19:11: Wanetoko sisitame naa telemo.

awisili yunge pengena pakolemo. Yunge kangine imbi te molemo, aku imbimu yuyu pilimo yembo tene lupe naa pilimele. ¹³ Yu mulumbale meme kaloli sulu te pakolemo. Yunge imbimu Pulu Yemonga Ungumu.†
¹⁴ Mulu koleana amime kongi ote kurumulúmenga molko yu lombili punge puringi, akume mulumbale kake paa peanga mare, kalaro naa mololime pakoringi. ¹⁵ Yunge kerena ma koleana yembo talapema pali tomba opa teli lou-pulse paa nee noli te pelemo.‡

‘Yu yembomanga pali ye awilimu molopa
 yemboma paa tondolo mundupe

nokopa molomba.’§

Pulu Ye Olandopa Tondolomonga mumindili paa olandopa kololi ulumu pelemo waene mongoma kimbuni kambilipe nakele-makele telemo. ¹⁶ Yunge mulumbale sulu akune kinie yunge porona kinie imbi te molemo, akumu isipe:

YE NOMI KINGIMENGA YU YE NOMI KINGI PAA OLAN-DOPAMO;

YE AWILIMENGA YU YE PAA AWILI OLANDOPAMO.
 nimbe molemo.

¹⁷ Kanorundu kinie enana sukundu angello te angilierimu, akumuni mulune mangoko andoringi keramando tondolo ru nimbelle nimbendo: “Pulu Yemone langi awili koyomumu nangi waa.” nirimu. ¹⁸ “Ye nomi kingimenga onoma kepe, amimenga ye nomimenga onoma kepe, ye enge nilimenga onoma kepe, otema kinie enonga bulu mingine ola molko andolemele yema kinie enonga onoma kepe, yembomanga pali we molemele yemboma kepe,

† 19:13: Jono 1:1, Jono Kumbi Lepamo 1:1. ‡ 19:15: ya 19:21, inie yakondo 1:16. § 19:15: Konana 2:9.

kongonoma we tendeko mele kaloli naa limele kendemandemanga kepe, imbi naa mololime kepe, imbi mololime kepe, enonga onomanga mĩndime nangi waa.” nirimu.

¹⁹ Kelepo kanorundu kinie mele-takeramo kinie mana ye nomi kingime kinie ‘Kongi ote bulu mingine ola molemo yemo kinie yunge amime kinie opa teamili.’ ningungu maku toringi. ²⁰ Nalo Pulu Yemone ungu umbu tondorumume naa pilipe ungumu we kolo topa yando nimbe sirimu ye kanumu mele-takeramone lipe tapondorumune ulu tondolo awisili terimu akumu kinie, mele-takeramo kinie, elo ka siringi. Ou ulu tondolo terimu ulumene yembo mele-takeramonga makomo ‘kalune molopili.’ ningungu,* yu none teli te teko mimi teko anjeringimu popo toko kapi niringi kanu yemboma konditorumu. Yu kinie mele-takeramo kinie ka sikulie, kou sallapa† tepe nomba kondopa perimu muru‡ paa awiline liku manie mundoringi. ²¹ Kongi ote bulu mingine ola molorumu yemonga kerena opa teli lou-pulse perimuni wema pali topa kondorumu, kanu kinie enonga onomanga mĩndime keramane ongo nongo eno olone koloringi. Bulu Mingine Ola Molorumumunge Temanemo

20

20:1-6 Kurumenga Nomi Setene Ponie Wane Tausini Ka Ulkena Pemba Temanemo

¹ Kanorundu kinie mulu koleana angello te, kowa muru te paa lepa mindi pupe naa pora nilimomonga kere pulu kimu kinie ka sene paa awili te kinie ambolopa meli, manie orumu. ² Aku angellomone wambiye derekonomo

* 19:20: inie yakondo 13:16. † 19:20: inie yakondo 9:17*. ‡ 19:20: Giriki ungune kinie Ingillisi ungune “nomú” nikimu nalo akune no naa molorumu, tepe mindi molorumu. 9:1, 20:1 “muru” nilimo mele lupe. Inie anjokondo 20:10, 21:8 kananila.

ambolopa lipe ‘Ponie wane tausini aku sipe molopili.’ nimbe ka senene ka torumu. Aku wambiyere derekonomo yu koronga ou molorumu kongi ka wambiyemo,* yu depelemo,† yu Setene.‡ 3 Angellomone yu ambolopa lipe ka senene ka topalie yu mana manie kowa muru te paa lepa mindi pupe naa pora nilimomonga topa manie mundupe, ‘Ponie wane tausini omba pupili yu altopa wendo omba ma koleana yembo talapema andopa kolo topa kondi naa topili.’ nimbe kerepulumu pipi sipe lloko torumu. Ponie akume pora nimbé kinie ‘Yu wendo omba laye kolte andopili.’ ningu wendo liku mundunge.

4 Ye nomi kingi molemele poloma kanorundu, akumenga Pulu Yemone ‘Yemboma apurengi.’ nimbe namba sirimu yemboma moloringi.§ Yembomane mana molko Yesusinge ungume andoko ningu siku, Pulu Yemonga ungumu tondolo munduku pilku amboloringi kulu eno nomime kari leko toko kondoringi, akumenga minime kanorundu. Eno mele-takeramo kinie mele-takeramo none teli melte teko mimi teko anjeringimu-selo popo toko kapi ningu imbi liku ola naa mundunduku, mele-takeramonga makomo* enonga mambelena molo kine ‘Naa molopili.’ niringi yemboma kanorundu. Akume lomboroko ola molko, ponie wane tausini Kirasi pea ye nomi kingime molko melema nokoringi.† 5 Yemboma pali lomboroko ola molongemonga eno kumbi leko lomboroko ola moloringi. (We yembo koloringime aku yemboma kinie walsikele lomboroko ola naa moloringi. Ponie wane tausini pora nirimu kinie lomboroko ola moloringi.) 6 Kumbi leko ola moloringi akume yembo kake telime, eno

* 20:2: Ou Pulu Pulu 3. † 20:2: 10 bokumunge alsena anjokondo “9. devil”, “42. Seten”. ‡ 20:2: inie yakondo 12:9. § 20:4: Deniele 7:9,22.

* 20:4: Akumu 666 kanumu. † 20:4: Deniele 7:22.

malo. Yemboma wale talo siku kolonge aku ulumuni eno uluri manda naa temba. Eno Pulu Yemo kinie Kirasiselo popo tondoli yemboma‡ molko, Kirasi kinie pea ponie wane tausini kingime molko melema nokonge.

20:7-10 Setene Kamu Mindili Nomba Manie Pumbe Temanemo

⁷ Ponie wane tausini pora nimbé kinie kurumenga nomi Setene ka ulkena wendo liku mundunge kinie ⁸ ma koleana pali molemele yemboma, Goko kinie Mekoko kinie§ kondi topa ‘Opa teangi wangi.’ nimbe sukundu sukundu limbe. Aku yemboma kou ukiya mele kapola. ⁹ Ma koleana pali kimbu kongono teko ongo ongolie, Pulu Yemonga yemboma moloringi koleamo, Pulu Yemo konopu mondolemo kolea awilimu,* makaye teko tonge teringi nalo mulu koleana tepe te manie omba aku amime norumu. ¹⁰ Kanu kinie depelemone eno kolo topa sipe kondi torumu yemo, liku kou sallapa† tepe nomba kondopa perimu muru‡ paa awiline, meletakeramo kinie, Pulu Yemone ungu umbu tondorumume naa pilipe ungumu we kolo topa yando nimbe sirimu yemo kinie, elo ou liku toko manie mundoringi murune, yu liku toko manie mundoringila. Akune eno ipulueli tangoli alieli mindili nongo mindi molonge.

20:11-15 Yembomanga Kotemo Kamu Wendo Omb Temanemo

¹¹ Kanu kinie pe kanorundu kinie ye nomi kingi tenga polo kake teli awili te lierimu, akune ye te molorumu kanorundu. Mamo kinie mulumu selo yu kinie tere

‡ 20:6: bokumunge alsena anjokondo “34. pris”. § 20:8: Isikiele 38,39selo nilimo mele. Kanu imbiselo sike yembo talapeselo molonje. Koleamanga pali yembomando nirimunje. *

20:9: Jerusalleme kanumu.

† 20:10: inie yakondo 9:17*. ‡ 20:10: inie yakondo 19:20***

leko molonge kolea te naa lierimu kulu yu molorumune munduku siye kolko kowa puringi. ¹² Yembo koloringime pali, wema kinie imbi mololime kinie yu molorumu polomonga kumbikundu angilieringi kanorundu. Boku mare wendo lipe kanorumu. Pe boku te lipe kanorumu, akumu konde molopa mindi puli bokumu. § Kanu kinie bokumenga sukundu enonga ulu teringime kanopa apurupe kote pilierimu. ¹³ Nomu kusana koloringi yemboma lomboroko ola molko, yembo ono koleana lieringi yemboma kepe Yembo Kolemelemanga Minime Pulimele Koleana puringi yemboma kepe lomboroko ola molko kotena puku angilieringi. Kanu kinie enonga ulu teringimenga yembo telu telu nimbe kote tenderimu. ¹⁴ Kanu kinie kololi ulu pulumu kinie ou kolkolie minime moloringi murumu kinie akuselo tepe nomba perimu muru paa awilimunge topa manie mundorumu. Itepe nomba pelemo muru paa awilimu yemboma wale talo siku kolemele ulumu. ¹⁵ Kote pilimbe yemone yembo tenga imbimu konde molopa mindi puli bokune naa molorumu kinie kanopalie kanu yembomo tepe nomba perimu muru paa awilimunge topa manie mundorumu.

21

21:1-22:5 JERUSALLEME KONDEMONGA TEMANEMO

21:1-8 Mulu Ma Kondeselonga Temanemo

¹ Pe mulu konde te kinie ma konde te kinie kanorundu. Ma oumu kinie mulu oumu kinie pora nimbe, nomu kusamo kamu naa molorumu. ² Kolea awili kake teli, akumu Jerusalleme kondemo, Pulu Yemo molorumu mulu koleana mundupe siye kolopa manie ombá orumu kanorundula. Ambo te ye pumbendo anilimo mele yu aku

§ 20:12: 15 inie yakondo 3:5*.

sipe animbe kondopa orumu. ³ Pe pilierindu kinie ye nomi kingi polona ungu te wendo omba tondolo ru nimbelle nimbendo: “Kinié Pulu Yemo molemo ulkemo lombamba, yemboma molemelena angilimo, yu eno-kinie tapu topa molomba. Eno yunge yemboma molonge, yu enonga Pulu Yemo molopa eno nokopa, eno-kinie molomba.* ⁴ Yuni enonga mongona kola molombama kulu tondomba. Ou ulume pora nirimu-ne yemboma altoko kolou naa kolko, kola naa teko, kola ulke naa molko, mindili naa nonge.” nirimu.

⁵ Ye nomi kingi polona molorumu yemone nimbendo: “Nane melema pali kondenga tekero.” nirimu. Pe kelepa nimbendo: “I nikiru ungume ungu sikema, yembomane manda ‘Nane nikiru mele sike telemo.’ ningu pilinge ungume kene aku ungume pepána imbi tou.” nirimu.

⁶ Nando kelepa nimbendo: “Ulume pali wendo omba pora simu. Na Ou Kumbi Lepa Yemo, Pe Akilipe Yemo;† na Melemanga Pali Pulu Yemo, ‘Kongono Tembo.’ Konopu Lelioma Alieli Tepo Pora Silio Yemo. Yembo te no waka lemo yembomo alieli konde molopa mindi puli ulu pulumu pelemo no pikipe wendo olemomo kou mone naa lipu ‘We nou.’ nimbomo.‡ ⁷ Yembo te enge nimbe opa puluemo topa manie mundumbemo monge melema pali limbe, na yunge Pulu Yemo molombo, yu nanga ambolangomo molomba.§ ⁸ Nalo yembo ‘Opa naa teamili.’ ningu pipili kolemele yemboma kinie, ‘Na kolo tolemo.’ ningu pilku na mondoko naa pilimele yemboma kinie, paa ulu pulu kerime telemele yemboma kinie,

* 21:3: Pe-Korini 6:16. † 21:6: inie yakondo 1:8, 1:8*. ‡ 21:6: Jono 4:13-14, 7:37-38; bokumunge alsena anjokondo “24. laip - wara bilong”.

§ 21:7: bokumunge alsena anjokondo “31.3. pikinini bilong God”.

yembo toko kondolemele yemboma kinie,
 wa ulu kerinele telemele yemboma kinie,
 tomo ambolko meambu liku ala tolemele yemboma kinie,
 we melema anjiku ‘Olionga pulu yema. Olio nokolemele.’
 ningu popo toko kapi nilimele yemboma kinie,
 kolo tolemele yemboma kinie,
 aku siku telemele yemboma pali kou-sallapa tepe nomba
 kondopa pelemo* muru paa awiline† puku molonge,
 akumu enonga molonge koleamo.‡ Aku ulu eno-kinie
 wendo ombámo wale talo siku kolonge ulumu.”§ nirimu.

21:9-27 Jonone Jerusalleme Kondemo Kanorumu Temanemo

⁹ Kanu kinie angello yepoko pakera, kamu umbune
 yepoko pakera perimu mingime amboloringi* kanu-
 menga te na molorundune ombalie nando nimbendo:
 “Sipisipi Walomo† Ambo Limbemo, yu kinié ambo limbe
 tekemomo, nu lipu ora siembo, kanani ou.” nirimu.
¹⁰ Kanu kinie Mini Kake Telimuni na ambolorumu kinie
 angellomone na meli ma pangi paa olandopa kou polo-
 rumu tenga memba pupe mondopalie, kolea awili kake
 teli Jerusalleme Pulu Yemo molorumu mulu koleana
 mundupe siye kolopa manie ombá orumumu na lipe ora
 sirimu. ¹¹ Jerusalleme pa terimumu Pulu Yemonga ton-
 dolo pa telimuni pa tepa, umbu kou te kou mone paa olan-
 dopa pulimo te tondolo pa telemo mele, kou jasipa mele,
 yu aku sipe tondolo pa tepa mini-mana tepa, paa kariyápa
 mele pa terimu. ¹² Aku kolea awilimu kou pala paa awili
 olana pepa, kerepulu rurepo lierimu. Angello rurepo aku

* 21:8: inie yakondo 9:17*. † 21:8: inie yakondo 19:20***. ‡ 21:8:
 inie anjokondo 22:15. § 21:8: inie yakondo 2:11, 20:14. * 21:9:
 inie yakondo 15:1,6,7,8, 16:21. † 21:9: 14,22,23,27 bokumunge alsena
 anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”.

kerepulu rureponga nokoko angilieringi. Kou pala kune-manga Isirele yembo talape rurepo akumenga imbime[‡] telu telu nimbe molorumu. ¹³ Ena mundi olemokondo kerepulu yepoko lepa, ena pulimokondo kerepulu yepoko lepa, wikindu kerepulu yepoko lepa, merekendo kerepulu yepoko lierimu. ¹⁴ Kolea awilimunge kou palamonga kou awili rurepo mondoringi kou sipímenga ola Sipisipi Walomone ou ‘Yunge kongonomo tende-paa.’ nimbe lipe mundorumu ye rureponga imbime[§] molorumu.

¹⁵ Angello na-kinie ungu nirimumu melema manda manjeli jilie kou gollone teli te ambolorumu. Akumuni kolea awilimu kinie kou pala kerepulume kinie kou palamo kinie manda manjimbendo ambolorumu. ¹⁶ Koleamonga ekendo ekendo sululia ponjilia naa tepa kapola kapola terimu. Kolea awilimu winjo sipe manda manjerimu kinie tu tausini po anderete killomita mele; pera topa manda manjerimu kinie aku sipela terimu; olando sipe manda manjerimu kinie telula terimu. ¹⁷ Kou palamo manda manjerimu kinie akumu mita tere paono tene mele. Angellomone mita manda manjerimumu mana yembomane manda manjilimele aku sipe manda manjerimu. ¹⁸ Palamo kou jasipane teko, kolea awilimu kou gollo paa nurupulu te naa pelimuni teringi, yu kariyápa mele pa terimu. ¹⁹ Koleamonga pala sipine kou lupe lupe peanga kou mone olandopa pulimomane asiringi. Pala sipi kumbinemo kou peanga jasipa panjiku, sipi talo sipemo kou peanga muku teli kou sapaia panjiku, sipi yepoko sipemo kou peanga kake teli kou akete panjiku, sipi kise sipemo kou peanga kondili nili kou emera panjiku, ²⁰ sipi kise pakera sipemo kou peanga kondoli tepa kake tepa teli kou saronikisi panjiku, sipi

[‡] 21:12: enonga imbime Ou Pulu Pulu 35:23-26. [§] 21:14: enonga imbime Mateyu 10:2-3.

talo pakera sipemo kou peanga kondoli kou konilliane panjiku, sipi yepoko pakera sipemo kou peanga kanie teli kou kirisollaite panjiku, sipi engaki sipemo kou peanga kondili nili te lupe tepa nili kou berili panjiku, sipi rureponga telu sipemo kou peanga kanie te lupe tepa teli kou topasi panjiku, sipi rureponga talo sipemo kou peanga kondili nimbe kanie tepa teli kou kirisoperesi panjiku, sipi rureponga yepoko sipemo kou peanga muku te lupe tepa teli kou aiyasini panjiku, sipi rurepo sipemo kou peanga kondoli te lupe kou ametisi panjeringi. ²¹ Pala kune rurepo siripelu kake tepa kou mone paa olandopa puli rurepo angilierimu. Kunema telu telu ningu siripelu awili telu telu ningu teringi. Kolea awilimunge aulke barisime kou-gollo paa peanga nurupulu te naa pelime mundoringi, aulke akume kariyápa mele pa terimu.

²² Kolea awiline sukundu Pulu Yemo ongo popo tonge ulke tembele te angilierimu naa kanorundu. Aku nambe-mune, mana Pulu Yemo molorumune ulke tembelena puku yu popo toko kaloringi* nalo aku kolea awilimunge Pulu Ye Awili Tondolomo kinie Sipisipi Walomo-selo moloringilimunge ulke tembele te akune naa angilierimu. ²³ Pulu Yemonga tondolo pa telimuni koleamo pa tendelemo, Sipisipi Walomo koleamonga tepe llame molorumumunge ena kepe oli kepe tene akune pa naa tendelemo. ²⁴ Koleamanga pali yemboma kolea awilimu pa tembamonga manda andoko molonge; mana ye nomi kingime enonga mele kou olando pumbe kande kandema aku koleana mengo onge. ²⁵ Aku koleamo sumbulu naa tombamonga wale tenga pala kunema pipi naa singe. ²⁶ Yembomane enonga mele kou mone olandopa pumbe mele kande kandema akune sukundu mengo punge. ²⁷ Nalo mele kalaro mololime kinie, yemboma teko pipili

* 21:22: [Wendo Oringi 35-40](#).

kondoli ulume telemele yemboma kinie, kolo tolemele yemboma kinie, akume aku koleana sukundu paa naa punge. Sipisipi Walomonga konde molopa mindi puli bokune imbi molomba yemboma mindi akune sukundu punge.†

22

22:1-5 Konde Molopa Mindi Puli Ulu Pulumu Pelemo Nomo Kinie Unjomo-selonga Temanemo

¹ Kanu kinie angellomone alieli konde molopa mindi puli ulu pulumu pelemo no omba purumumu* na lipe ora sirimu, akumu kariyápa mele pa terimu. Pulu Yemo kinie Sipisipi Walomo† kinie elonga ye nomi kingi polomonga no akumu wendo omba, ² kolea awilimunge aulke-barisi suku-singine omba purumu. No ekendo ekendo kélo selonga alieli konde molopa mindi puli ulu pulumu pelemo unjomo angilierimu,‡ akumu ponie tenga tenga wale rurepo mongo tolemo, oli tenga tenga mongo tolemo. Unjomonga gomomane yemboma tepa konde limo. ³ Pulu Yemone mana umbune sirimu mele umbune paa telu kepe aku koleana naa pemba. Pulu Yemo kinie Sipisipi Walomo-selonga ye nomi kingi polomo aku koleana lemba, Pulu Yemonga kongono tendeli kende-mande yembomane yu popo toko kapi ninge. ⁴ Enone yunge kumbikeremo kanonge, yunge imbimu§ enonga mambelena molomba. ⁵ Aku koleana ipu naa lemba. Pulu Ye Awilimuni eno molongena pa tendembamonga ‘Ena

† 21:27: inie yakondo 3:5*. * 22:1: 17 inie yakondo 21:6** † 22:1: 3 bokumunge alsena anjokondo “44.3. Pikinini Sipsip Bilong God”. ‡ 22:2: 14* ,19 Ou Pulu Pulu 2:9, 3:22,24, inie yakondo 2:7; bokumunge alsena anjokondo “24. laip - diwai bilong”. § 22:4: bokumunge alsena anjokondo “28. nem”.

tepili.’ molo ‘Tepe-llame kandamili.’ naa ninge. Eno yembo nomi kingime alieli molko nokoko mindi punge.

⁶ Angellomone nando nimbendo: “I ungume ungu sikema, yembomane manda ‘Nane nikiru mele sike telemo.’ ningu pilku mondoko pilinge ungume.* Aw-ilimu, Pulu Yemone ungu umbu tondorumume pilku yemboma ningu siringi yembomanga† minimenga Pulu Yemo, yuni ‘Yunge kendemandemane ulume nondopa wendo ombá mele kanangi lipe ora sipili.’ nimbe yunge angellomo lipe mundorumu.” nirimu.

22:7-20 Yesusi Nondopa Omb Temane Te

⁷ Yesusini nimbendo: “Pilieme! Na nondopo ombó.” nirimu. Ibokune nimbe molemo ungu pe wendo ombáma pilipe lipe tenge panjipe temba yembomo yu malo.‡

⁸ Na Jono, na iulume pilipu kanorundu yemo. Pilipu kanopolie na ulume lipe ora sirimu angellomo ‘Yu popo topo kapi niembo.’ nimbu yunge kumbikerena tamalu perindu ⁹ nalo yuni nando nimbendo: “Paa aku naa teil Nunge angenali Pulu Yemone ungu umbu tondorumume pilku yemboma ningu siringi yema kinie, ibokune nimbe molemo ungume pilku liku telemele yemboma kinie, nu kinie na kinie olio pali Pulu Yemonga kendemandema molopo kongono tendelemolo kene nuni Pulu Yemo yu mindi popo toko kapi nieni.” nirimu.§

¹⁰ Aku nimbelie kelepa nando nimbendo: “I bokune ulu pe wendo ombá mele nimbe molemo ulume nondopa kamu wendo ombá kene* ‘Naa piliengi! Naa nimbu para

* 22:6: inie yakondo 21:5. † 22:6: ⁹ bokumunge alsena anjokondo “35. profet”. ‡ 22:7: inie yakondo 1:3. § 22:9: inie yakondo 19:10.

* 22:10: inie yakondo 1:3.

siembo.’ ningu lopi naa teani.† ¹¹ Yembo te tepa kenjilimo yembomo

yu kamu tepa kenjipe molopili.

Yembo te kalaro molopili molemo yembomo

kamu kalaro molopili yembo akumu molopili.

Yembo te tepa kondolemo yembomo

kamu tepa kondopa molopili.

Yembo te kake tepili molemo yembomo

kamu kake tepili molopili.”

nirimu.

¹² Yesusini nimbendo: “Pilieme! Na nondopo ombó tekero. Ombó kinie yemboma enonga ulu telemelemanga yu-mele-mele mele kalombondo mele kalombo melema membo ombó. ¹³ Na ou kumbi lepo molorundu pe akilipu molombo yemo;‡ Na Kumbinemo Pe Akilipemo;§ Na Melemanga Pali Pulu Yemo, Na ‘Kongono Tembo.’

Konopu Lelioma Alieli Tepo Pora Silio Yemom

¹⁴ “Yemboma enonga mulumbalema kulumiye tolemele yemboma aku telemelemonga ‘Alieli konde molopa mindi puli ulu pulumu pelemo unjomonga mongoma* ongo nongo, kolea awilimunge kou pala kerepulumenga ongo puku sukundu waa.’ nimolomonga kanu yemboma eno malo.

¹⁵ Ulu kerime mindi konopu kimbú siku molemelema kinie,

tomo ambolko meambu liku telemelema kinie,

wapora andoko tolemelema kinie,

yembo toko kondolemelema kinie,

we melema anjiku ‘pulu yema’ ningu popo toko

kapi nilimelema kinie,

† 22:10: inie yakondo 10:4.

‡ 22:13: inie yakondo 21:6, 1:8, 1:8*.

§ 22:13: inie yakondo 1:17.

* 22:14: Ou Pulu Pulu 2:9, 3:22,24; inie yakondo 2:7.

kolo toli ulume konopu mondoko kolo toko telemelema kinie,
kanu yemboma eno kolea awilimunge kou-palamonga
ulsukundu molemele.†

16 “Na Yesusi, nane ‘Nanga yembo talapema‡ iungume piliengi, pupe nimbe sindepili.’ nimbu nanga angellomo ‘Nu puku ningu si-pou.’ nimbu lipu mundorundu. Na ye nomi kingi Depisini kalopa Isimu yemo; yu nanga anda-kolepamo;§ ipulueli-ou kolea tangombando kom-bukandipime pali kumbulupe, telu mindi kamu tondolo pa tepa angilimo akumu na.”* nirimu. 17 Minimu kinie , Sipisipi Walomonga, Ambo Limbe Ambomo kinie elone ningelendo: “Nu paa ou!” nilimbele. Iungume pilimbe yembomone “Nu paa ou!” nipili. No waka lemo yembomo opili. Yembo te ‘No nombo.’ konopu lemba yembomo kou mone naa lipe we simbe no, alieli konde molopa mindi puli ulu pulumu pelemo nomo, omba nopili.†

18 Ibokumunge pe wendo ombá mele nimbe molemo ungume pilinge yembomando liepi-liepi topolie nim-bondo: “Yembo tene ibokune sukundu molemo ungu-menga ungu te suku mundupe nimu liemo ibokumunge ulu umbune tondolo mare ‘wendo ombá’ nimbe molemo ulu umbunema Pulu Yemone ‘aku yembomo-kinie wendo opili.’ nimbé. 19 Molo yembo tene ibokumunge ulu pe wendo ombá nimbe molemomanga ungu te naa nimbe kulu topa wendo limu liemo Pulu Yemone yu mundupe siye kolopa, ‘Yu alieli konde molopa mindi puli ulu pulumu pelemo unjo ibokumuni nimbe silimomonga‡

† 22:15: inie yakondo 21:8. ‡ 22:16: bokumunge alsena anjokondo “43. sios”. § 22:16: Ou Pulu Pulu 49. * 22:16: inie yakondo 2:28, Kambu 24:7, Pe-Pita 1:19. † 22:17: inie yakondo 21:6, 21:6**. ‡ 22:19: inie 22:2.

mongo mare naa nomba, kolea awili kake teli ibokumuni nimbe silimo koleana naa opili.’ nimbé.” nikiru.

²⁰ Iulume wendo ombá nimbe silimo yemone nimbendo: “Sike. Na nondopo ombó tekero.” nilimo.

Paa aku sipe tepili! Awili Yesusi, paa oyo!

²¹ Awili Yesusini Pulu Yemonga yemboma ıpaliı we kondo kolopa molopili molangi. Aku sipe tepili!

ıAku pea.ı

PULU YEMONGA UNGU KONDEMO
The New Testament in the Kala Dialect of the Umbu-Ungu Language
of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Umbu-Ungu Kala

copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Umbu-Ungu Kala (Umbu-Ungu)

Dialect: Kala

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 Jul 2019 from source files dated 12 Jul 2019

3bcf1cc7-ff71-5f43-8a87-20ca98e9c4a7